

Přítomnost

27
Mezinárodní
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 6. ČERVENCE 1938

ZA KČ 2.—

Kdy bude válka?

F. PEROUTKA

Chvála mezinárodnosti

JULES ROMAINS

Proč se Eduard VIII. zřekl trůnu?

E. J. YOUNG

Sokolský slet a Evropa

PAVEL VILEMSKÝ

Barokní výstava nebo jak vám libo

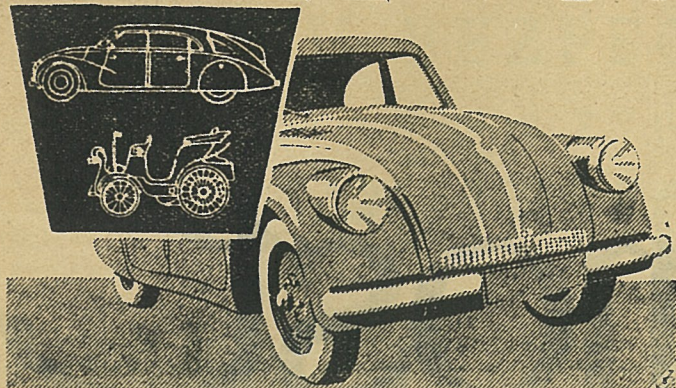
VACLAV RABAS

Vojáci ve vzdušném moři

KURT DOBERER

Jak Anglie ustupovala — Propaganda na pokračování
Hospodářské obraty v sudetských krajích — Nyní radikál . . . — Nač čekáme?
Anglického krále na český trůn? — Drobnosti k novele jazykového zákona
Zastavení „Rudého práva“? — Naše německé lázně

STÁLE VÝŠ

pohybuje se vývojová linie konstrukcí TATRA. Přizpůsobuje se požadavku posledních let po stupňování cestovní rychlosti automobilů a přináší aerodynamický tvar vozu. Již rok 1897, kdy první automobil střední Evropy opustil dílny závodů TATRA, byl důkazem vedoucí výzkumnické konstrukční činnosti a i nadále zůstalo příznačným rysem těchto závodů, raziti nové průkopnické cesty u svých konstrukcí a nepřidržovati se pouze všeobecně uznávaných konstrukčních principů. V závodech TATRA používané tvary proudnicové nejsou módou, nýbrž čistě účelnými tvary, osvědčenými a vyzkoušenými po dlouholetých přesných pokusech. Poskytují již při 40 km rychlosti patrnou úsporu potřebného výkonu, šetří tudíž motor a snižují spotřebu pohonné látky. Pro veškeré automobily TATRA jest příznačnou konstrukční zásadou: Stále výš! Každá prodejna TATRA především Vám ochotně a nezávazně netoliko tyto výrobky nejmodernější stavby vozů, ale i veškeré přednosti automobilů.

TATRA

vozů zvláštních předností a kvalit

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

BATA J. A., Dr. h. c., Budujeme stát pro 40,000,000 lidí. II. rozšířené a doplněné vydání. 21 x 28 cm, 184 stran, každá ilustrovaná

Váz. Kč 60.—

SCHUSTER VÁCLAV, JUDr., O nutnosti uvolnění mezinárodního obchodu. 21 x 15 cm, 35 stran

Brož. Kč 6.—

BRONTMAN, Na vrcholu světa. Sovětská výprava k severnímu pólu. Papaninova plavba na kře. 27 x 17 cm, 253 stran.

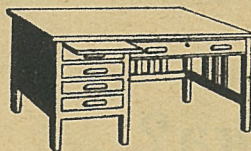
Brož. Kč 48.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11

Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

„QUEEN MARY“ to není

Jsou to však naše dvě nejluxusnější čl. lodi. Kotví večer co večer v přístavu na Palackého nábřeží u Jiráskova mostu. Najdete tam restaurace, kavárny, vinárny, bary tak roztomile zařízené, že Vám bude požitkem ztrávit tam večer. Přijďte, prosím, už dnes. Otevřeno od 8 h. Zve Vás Stanislav R. Zavadil, restauratér.

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým, 65 cm hlubokým

nástroj

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 32

Kdo chce

psací stroj Portable (kufríkový)?

Za velmi výhodných podmínek prodáme několik továrně nových strojů Portable s úplnou písemnou zárukou.

Generální zastoupení psacích strojů

E. Elterleinová, Praha XII, Přemyslovská č. 26

Telefon 533104

OBSAH 26. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: MILOŠ VANĚK: Nepronosená řeč Th. Liebiega. — M. JESENSKÁ: Diskuse s henleinovským starostou. — JOSEF PACHTA: Velké rakouské zklamání. — Soud nad obrazem v SSSR. — ZD. SMETÁČEK: Dohodnou se? — ZDENKA WATTERSONOVÁ: Ozvěna z Anglie. — Jak bylo obsazeno Rakousko. — Censurovaný Baťa. — Proč má být „Rudé právo“ zastaveno? — Kdo jinému jámu kopá... — Pozdrav PEN-klubu. — Švýcarský vzor! — Němečtí lékaři nakaženi totalitou. — Schmeling zvítězil. — Výroba optimismu. — Boykotovat? — Ta naše propaganda...

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. Dohledací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 6. ČERVENCE 1938

ČÍSLO 27

Kdy bude válka?

„Kdy tedy povede Německo válku? Zajisté ne dříve — ale pravděpodobně ne také později — než bude moci. Je tedy po nejbližší leta úkolem evropské politiky Německu stále ukazovat všemi prostředky, že válku nemůže vésti, čili, jinými slovy, že by bylo kruté poraženo. Takové vyhlídce se každý vůdce a každý národ nejraději vyhne.

Jak to lze ukazovat? Okolní státy, my mezi nimi, musí Německu oznámit svou důkladnou pohotovost k obraně, aby mu bylo zřejmo, že nenarazí jen na slabý odpor. Čím větší je riziko války, tím větší je chance míru, jednáme-li s někým, kdo se dá jen odstranit, nikoliv dojmout.

Druhá potřebná věc, která už ovšem nezáleží na nás, nýbrž na jiných, hlavně na Anglii: musí býti ukázána solidarita Evropy proti německému nebezpečí. Čím dříve a čím jasněji, tím lépe. Roku 1914 se mohlo Německo mýlit o stanovisku Anglie; kdyby se bylo dozvědělo už koncem července to, co se dozvědělo počátkem srpna, totiž že Anglie půjde s Francií a Belgií, nebylo by snad došlo k světové válce. V zájmu míru jest dnes povinností Anglie mluvit s jasností, která nezanechává pochyb. Nebude-li šetřit slov, může ušetřit mnoho mužů. Leckterá válka vede se proto, že se spekuluje na rozpory mezi odpůrci. Proto čím jasněji nyní Anglie prohlašuje, že neopustí Francii, tím menší je nebezpečí války, ať je domácí zuřivost v Německu sebe větší.

Třetí věc, na níž závisí mír nebo válka: jest naprosto nepravděpodobno, že Německo vyvolá válku, jestliže nenajde spojence. Samo stát proti celému světu se neodváží, ani když už na školách vyučuje heroismu. I Hitler ve své knize všude mluví o nutnosti nalézt vhodného spojence pro výboj... Jestliže izolace Německa potrvá, budeme asi žít řadu let v napětí, ale na konec nespádneme do války.

Vyplní-li se tyto tři předpoklady, nedojde k válce, ani kdyby jí Německo bylo subjektivně schopno. Sledujte, do jaké míry se splňují nebo nesplňují ony tři podmínky, a budete sami, i bez naší rady, vědět, jak se míru blížíme nebo jak se ho vzdalujeme.“

„Přítomnost“ v říjnu roku 1938.

Na významnosti těchto předpokladů se za pět let nic nezměnilo. V jakém jsou však stavu? Ví už Německo, že ostatní se budou bránit? Utvořila se nějaká mírová fronta a solidarita? Je Německo izolováno?

21. květen letošního roku byl přes všechno skoro brutální napětí, které přinesl, po mnohé stránce výtečný den. Objasnil dvě, tři věci, které bylo svrchovaně třeba objasniti. Jen nesolidní optimista mezi německými nacionálními socialisty mohl by se ještě i po tomto dnu domnívati, že kdokoliv v Evropě trpně přijme porobu. Rakousko bylo poslední zemí, která sama položila hlavu na špalek. Další, kdo by ještě měl přijíti na řadu, nebude se modlit, nýbrž mobilisovat. Procházka německého vojska do Vídně byla poslední příjemný podnik toho druhu, kdy při postupu bylo nutno zápolit jen s nedostatky vlastního materiálu.

Avšak nepodaří se snad Německu inscenovat oblíbenou hru moderních heroů, která má titul: Desetkrát silnější proti desetkrát slabšímu? V této hře všichni moderní hlasatelé mužnosti by vystupovali s nadšením. 21. května se ukázalo, že ani tato hra nebude asi provozována. Byly rozdány role toliko k repríze světové války, a hlavní herec, vida to, si raději setřel šminku s obličeje a vrátil se do šatny. Je to drama, ve kterém neměl úspěch ve dnech své mladosti. Fran-

cie, Anglie a Rusko daly každý svým způsobem a podle svého temperamentu kandidátům heroismu najevo, že by jim nezbylo nic jiného, než býti skutečnými heroi v zuřivém a dlouhém boji všech proti všem. Že bezdůvodný útok na některou zemi by nepochybně měl v sobě tolik výbušné síly, jako útok na Belgii r. 1914. Solidarita států, jež mají důvod pokládati se za ohroženy německým imperialismem, po prvé se viditelně uskutečnila a s tak dobrým výsledkem, že nemůže být zapomenut.

Poslední podmínka míru: je Německo izolováno? O této věci se vyjádříme zdržlivěji než o ostatních, jak se vždy sluší, nechceme-li, aby někdo bral naše domněnky a dohady za jistotu. Dvě tedy podmínky ze tří, které jsme stanovili před pěti lety, jsou v dobrém stavu, ve třetí máme určité pochybnosti i určité naděje. Subjektivní německá schopnost a patrně i chuť vésti válku, se ovšem každoročně zvětšuje od té doby, co Německo se bez výhrad dalo na cestu zbrojení a zavedlo obecnou brannou povinnost.

Jistý výtečný znalec německého nacionálního socialismu mi řekl: „Víte, jsou také zvířata, která žerou jen mrtvoly“. Není možno tvrditi, že Třetí říše se vždy bude podobati jen takovému váhavému dravci, ale je dosti důvodů, aby se věřilo, že se mu zatím ještě podobá. Pozorovali jsme, jak kroužila ve výši nad Rakouskem a bleskurychle se snesla se zobcem kupředu, když toto těleso se nehýbalo. Pozorovali jsme naopak, jak jiný byl výsledek, když Československo dalo najevo známky života. 21. května nebyla nepochybně válka tak blízko, jak se mnozí domnívali. Německo zamýšlelo jen vyzkoušeti svou oblíbenou kombinaci propagandy, hrozeb a mírnějšího násilí, s níž několikrát sklidilo znamenité úspěchy. Všechny hořlaviny a všechny elementy války byly tak nashromážděny na jednom místě, že to sám zkušený bůh války mohl pokládati za kompletní sbírku. Jestliže přesto válka nevypukla, jaká jiná příčina toho by mohla být silnější než ta, že Třetí říše nezamýšlela jíti tak daleko za okolností, které se vyjevily?

Nikdo nechť nevěří, že 21. května válka jen náhodou nevypukla. Není takových náhod. Ta okolnost, že Německo dosti rychle stáhlo zase vojsko od našich hranic, svědčí spíše o tom, že se podrobilo jakési logice a že uznalo, že něco v jeho rozpočtu není dosud v pořádku. Otázkou pro svět jest, zda určitá opatření a určité reakce mohou německý válečný rozpočet trvale udržovat v nepořádku. V zájmu světa jest třeba doufati, že jest to možno. Co se vyjevilo historického 21. května? Nic méně, ale také nic více, než že Německo se zatím nepokládá za schopno vésti válku světovou. Bude se někdy cítiti nadáno takovými schopnostmi? A může svět něco podniknouti, aby vědomí takové schopnosti v německé mysli trvale oslaboval?

Nejspolehlivější ochranou proti válce světové není, bohužel, nic jiného než hrozba války světové sama. Nechci podceňovat žádné možnosti novodobého německého fanatismu, ani prokázanou německou vojenskou statečnost. Ale jestliže se před vámi některý

Němec zatváří, jakoby jeho země s klidem a hostejností vzala na sebe risiko války světové, spíše mu nevěříte. Mluví nebo se tváří tak, poněvadž vás asi zamýšlí polekat. Třetí říše obsluhuje svět serií divokých gest. Dělá to dojem, ale nemělo by se zapomínat, že těchto gest užívají lidé, kteří neztratili všechnu schopnost chladně počítat, naopak v ní spíše vynikají. Hitler sám je jedním z nejschopnějších kalkulátorů historie. Divoká gesta mohou být součástí chladného výpočtu. Bylo by třeba méně nadaného taktika a člověka s mnohem menší citlivostí pro atmosféru než je německý kancléř, aby nepřišel na to, že ve světě, který se války štítí a který chvályhodně miluje více život než smrt, je možno pouhou hrozbou války všelicos vyzískat, i když jí snad nezamýšlíme vést a i když se jí snad bojíme právě tak jako ostatní. Je-li možno strachu z války využít, německý kancléř je poslední muž, který by váhal tak učinit. — Jedna ze sudic, které stanuly nad jeho kolébkou, dala mu nerozpačitost užiti kteréhokoliv prostředku v zájmu německého národa. Užívá prostředku hrozby válkou, jako by jistě, poradě se se svým britkým smyslem pro situaci, užil prostředku války samotné, kdyby se to ukázalo možným a výhodným.

Úkolem světa v nejbližších letech bude nepochybně vytvářet a udržovat takovou situaci, aby se to výhodným a možným nezdálo. Bude to nepohodlné, budeme se cítit jako ve svěrací kazajce, budeme musít odložit mnoho úkolů jiných, které byly ovšem blíže našemu srdci, ale není možno dělat nic jiného. Dlouho je to bohužel svět bude musít vyčerpávat většinu svých sil, aby stavěl Německu na oči risiko války. Podaří-li se to, vejdem se snad do dějin s pochybnou pověstí generace, která nejlepší své síly vynaložila na to, aby se něco nestalo, místo na to, aby se něco stalo. Hrdí potomci, kteří nepostřehnou, že jsme odvrátili katastrofu, budou možná nakloněni k úsudku, že jsme neudělali vůbec nic. Na neštěstí si můžeme vybrati roli podle své chuti. Musíme působiti v situaci, do níž jsme postaveni.

F. Peroutka.

(Dokončení.)

poznámky

Sokolský slet a Evropa

Viděli jsme mladé, veselé dívky a zdravé chlapce, tělesnou zdatnost, radostný rytmus a jásavé barvy. Je to všechno? Není. Desátý sokolský slet je něčím jiným, než ukázkou tělesné zdatnosti?

V kritických chvílích dostávají všechny věci zvláštní tvářnost: při východu slunce, před bouří, při všech dramatických momentech v přírodě i v lidském životě vynořuje se za normální tvář zjevů druhá tvář, která má hlubší a zvláštní význam. Československý lid prožívá nyní takový dramatický okamžik: nemluvíli jsme o tom mnoho, ale cítíme to všichni. A najednou dostal také tradiční všesokolský slet jinou tvářnost. Zdálo by se, že není na světě věci, která by měla s tajemnými duchovními věcmi méně společného, než hromadná demonstrace tělocvikářů. Teď vidíme, jaký je to omyl! Kdo si ještě zachoval smysl pro hlubší proudy a pocity v národě, vidí, že manifestace Sokolstva chce vyjádřit něco zvláštního a také vyjadřuje. V čem je ta zvláštnost? Máme-li to říci prostými slovy, říká slet asi toto: Československý lid je sám se sebou srozuměn, nabyt vyrovnaného sebevědomí a činí si nárok na důstojný život. „Jsme tady, cítíme se dobře ve své kůži, nepodřívá nás pochybnost, jakéže je naše místo na světě, a budeme zde i zítra. Nejsme gigantický národ a nelákají nás dobrodružství — ale na otázku své individuální a

kolektivní existence odpovídáme: Ano! Za tímto „ano“ stojí nezdolná vůle nepodlehout nikdy a nikomu.“

Cizinci, kteří sledují slet velmi pozorně, mohli by nám říci o sokolských dnech slova ostřeji formulovaná, než Češi, kteří se na ně dívají z bezprostřední blízkosti. Manifestaci dorostu sledoval jsem ve společnosti anglických a francouzských novinářů a spisovatelů, a to, co říkli, říkali jako cizinci. Ovšem jako cizinci, kteří se za několik dnů stali na zasedání Penklubu našimi přáteli.

„Tito mladí lidé mají zřejmě radost z vlastní dokonalosti. Víte, při podobných manifestacích mívá člověk špatné svědomí: vidí, jak krásně a působivě jde tento členitý a ukázněný dav, ale pozorovatel se cítí trochu jako vykořisťovatel. Jednotlivec, který kráčí v řadě, nevidí nic z estetického účinku, který sám pomáhá vytvářet. Ale teď nemám špatné svědomí. Nyní cítím docela jasně — a vidím to také dalekohledem, — že tyto chlapani a dívky mají při tom své osobní a naprosto soukromé potěšení. Teď mne vůbec netrápí pocit, že tyto jednotlivci jdou jako bezduché částičky obrovské mašinerie a že jsou při tom zneužití.“

Řekla mi to francouzská spisovatelka. Protože je Francouzka, považuje důstojnost soukromé lidské osobnosti za nejdůležitější věc na světě. Proto si také zamilovala ovzdušňovacího života. A proto máme rádi Francouze. Domnívám se, že se o všesokolském sletu nemohlo říci nic, co by mohlo Čechům udělat větší radost: může-li člověk i při takovém pochodu, který je dokonce i v dnešní Evropě, oplývající nástupy a manifestacemi, číselně pozoruhodný, pocítit úctu k jednotlivé lidské osobnosti — není to víc a důležitější, než přesnost tělovýchovné parády? Tím spíše, že se i přesnost dokonale podařila.

„Píší české noviny skutečně o nebezpečích, které této zemi hrozí?“ — tázal se Angličan. Proč o tom pochybuje? „Protože jsem ještě nikdy neviděl město, které by se tak klidně oddávalo radostné slavnosti. Dá se to připsat neznalosti skutečných okolností nebo zvláštní duševní rovnováze?“ Doufám, že anglický spisovatel konečně pochopil, o čem jde. Ukázali jsme mu, že československý tisk cituje dokonce určité články z „Times“ a uverejňuje tedy i alarmující zprávy. Bude to tedy spíše zvláštní duševní dispozice, než neznalost skutečností, která lidem dovoluje slavit sokolský slet v takové skvělé náladě.

Městem táhly desíttisíce mladých lidí. Vypadali úžasně veselé, ale volali: „Nedáme se!“ Ať už znamenalo toto volání v dřívějších časech cokoli — dnes znamená odhodlání udržet kus Evropy pro zdravý lid, který tady bydlí, a tím i pro Evropu. Dnes je to rozumné, sympatické a evropské volání. Není to umělý pokřik člověka, který jde v noci lesem plný strachu a snaží se přehlušit strach hlučnými výkřiky. Les je sice temný, ale tito lidé, kteří jim jdou, nemají strach. Mimo to jsou zdraví, silní a sebevědomí. Nebudou-li v poslední chvíli svedeni na nepravou cestu, dostanou se z lesa docela určitě. Všesokolský slet — kromě jiných manifestací poslední doby — dokazuje, že tento lid má vůli žít na světě. Vítáme-li sokolský slet, je to docela samozřejmé. Důležitější je, že jej vítá také ona část vzdělaného světa, která se nechce vzdát lidské kultury. Tato část světa nepozůstává zajiště z tělovýchovných odborníků: Jak krásné a radostné je pro nás, nepovažuje-li kulturní svět sokolské slavnosti za pouhou sportovní sensaci, nýbrž za projev kulturního sebevědomí zdravého, evropského lidu!

Pavel Vilemský.

Propaganda na pokračování

Je už poněkud trapné psát o nutnosti dobré československé demokratické propagandy. Není už pomalu deníku nebo revue, které by na toto téma neuveřejnily několik článků, není člověka, který by neuznával naléhavou potřebu této propagandy a nepovažoval ji přímo za státní nezbytnost — ale propagandy není. Čtli jsme asi před dvěma měsíci v novinách, že bylo vytvořeno meziministerské propagační ústředí, které má vyloučit dosavadní resortní konkurenci — ale neslyšeli jsme dosud, co toto ústředí podniká a nevidíme hlavně skutky. Kde kdo uznává, že dobrá státní propaganda má dnes význam téměř stejný, jako dobrá armáda, a proto nás napadlo: co by asi udělal dne 21. května náčelník československého generálního štábu, kdyby provedení „mimořádných opatření na obranu republiky“ nedopadlo tak, jak bohudík dopadlo, kdyby mělo stejné výsledky, jako dosavadní práce našich propagačních orgánů? Nepochybujeme o tom, že tento generál by sám požádal o modrý arch. Pisatel nezná osobně sekční šéfy a ministerské rady pověřené propagačními resorty, nepochybuje však o jejich

dobrém českém a demokratickém smýšlení. Necht' tedy laskavě pochopí, že nejde tu o jejich místa pod pensí — ať si třeba na svých místech zůstanou — ale o věc velkého státního významu.

Ačkoliv se nám protiví každý diktátorský zásah, jsme přesvědčeni, že by celá veřejnost radostně uvítala, kdyby někdo z významných československých státníků projevil alespoň v této věci trochu diktátorství: kdyby prostě rázně zasáhl, přiděлил ministerským radům nějakou jinou práci a za 24 hodin vypracoval, předložil ke schválení a prosadil jednak propagační plán pro cizinu, jednak plán pro propagandu mezi Čechy, a jednak — což je nejdůležitější — mezi našimi národnostními menšinami; vždyť to není tak těžké, dovedl by to každý lepší reklamní šéf větší firmy, kdyby mu nějaký politik dal politické a ideologické směrnice!

O důležitosti rozhlasu pro státní propagandu v cizině napsalo se již tolik, že je trapné po sté opakovat věci všeobecně známé. Nedávno si v „Lidových Novinách“ pochvalovali, že když naše propaganda neprší, alespoň kape, a že Baťa bude mít v lucemburském rozhlase propagační půlhodinku. Není v tom nic nového: Baťa už tuto půlhodinku má přes půl roku, a udělal to proto, že československý rozhlas zásadně odmítá ve svých pořadech reklamu. Ale co je to platné, když ta půlhodinka je jednou týdně a vysílá se v půl sedmé ráno. Pochybujeme, že je hodně lidí v západní Evropě, kteří by si přivstali tak brzy jenom proto, aby vyslechli propagační přednášku o Československu. A při tom má československý rozhlas v celé Evropě velmi dobré jméno; pražskou a mělnickou stanici je dobře slyšet v západních oblastech Ruska i v Pyrenejích a od Sofie do Stokholmu. Na cestách v cizině jsme často slyšeli, že si lidé pochvalují československý rozhlas a jeho výborné hudební programy (na které mimochodem nadává kdejaký tuzemský „vzdělanec“, který má stále málo šlágrů). Kdyby tedy náš rozhlas dělal právě tak dobrou propagandu slovem, jako ji dělá hudbou, měli bychom vyhráno. Ale co naplat, když právě tuto propagandu čsl. Radiojournal nechce nebo neumí, nebo nesmí dělat?

Jak to dělají v cizině? Italské stanice vysílají denně dvě hodiny — od 19 do 21 hodin — ve všech možných evropských řečech propagační zprávy a přednášky pro cizinu, a to na středních a na krátkých vlnách. Kromě toho vysílají italské krátkovlnné stanice od 11 hod. dopoledne do 3 hod. v noci zprávy ve všech možných řečech — také čínsky, japonsky, hindustánsky a bengálsky. Sovětské stanice mají denně na dlouhých a na středních vlnách od 22 do 24 hodin pořady ve všech evropských řečech, a sovětské krátkovlnné stanice vůbec nevysílají koncerty — nýbrž celý den, celkem 18 hodin, chrlí jen a jen propagandu.

To prý jsou diktátorské státy — namítají páni, kteří nechtějí uznat, že překážejí — demokracii se prý nesluší dělat tolik propagandy. Prozrazují tím, že nemají tušení o zařízení rozhlasu v jiných zemích. Francouzské stanice — u německých hranic Štrasburk a Lyon, u španělských hranic Toulouse — mají denně celkem několik hodin relací v těchto řečech. Francouzský krátkovlnný rozhlas „Paris Mondial“ má denně rovněž několik hodin vysílání v cizích řečech — člověk by se toho od Francouzů, pověstných neznalostí cizích řečí, ani nenadál. Vysílají už dávno srbochorvatsky, maďarsky, polsky, japonsky a jak ještě chcete. Švýcaři mají stanici německou, francouzskou a italskou, které jim obstarávají nutnou propagandu. Rumuni mají každý večer francouzské, anglické, německé a italské zprávy. Maďaři je mají právě tak a teď ještě zavedli dvakrát týdně slovenskou čtvrthodinku. Američané vysílají denně pro Evropu 2 hodiny německy, 2 francouzsky a hodinu italsky. I těžkopádní Angličané mají denně arabské, španělské a portugalské vysílání. Jsou to samé diktatury?

Ale náš československý Radiojournal má pro cizinu celkem 30 minut týdně — ano, půl hodiny týdně, 15 minut francouzsky a 15 minut anglicky! A to v době, kdy je o Československu všude v Evropě takový zájem, kdy se o Československu nejvíce mluví, a kdy desetitisíce posluchačů ze všech koutů Evropy chytají Prahu, aby zaslechli o ČSR. něco zajímavého! V době, kdy každý zvidává posluchač, zachytne-li kteroukoliv německou, italskou nebo polskou stanici, uslyší celý vodopád nadávek a pomluv ve všech evropských řečích! Ale Radiojournal se nedá vyrušit ze svého klidu! Proč by to dělal, když vyvrácení těchto pomluv obstará za něj francouzský a ruský rozhlas!

Nic by nebylo snadnější, než zařadit denně celou hodinu zpráv pro cizinu, takže by se mohly za týden několikrát vystřídat všechny evropské řeči. A jde také o to, aby rozhlas našel pro tuto hodinu vhodnou dobu. Bude-li vysílat tyto zprávy místo gramofonových desek někdy ráno nebo odpo-

ledne, pak to zase nebude nic platno, neboť v tuto dobu zachytí Prahu posluchač v západní nebo v severní Evropě jenom na největších přístrojích. Večer je Prahu krásně slyšet všude — i na laciné dvoulampovce. Nemusíme proto vynechávat naše dobré koncerty, které dosud jediné propagují jméno Československa v cizině. Proč mohou německé stanice pracovat denně do tří hodin v noci (všechny, na středních i na dlouhých vlnách), proč mohou Francouzi, Angličané, Italové a bůhví kdo ještě, vysílat nejméně do půlnoci, a proč musí končit náš rozhlas v 11 hodin večer? Může nám někdo vysvětlit tuto záhadu? Od 23 hodin, kdy teď končíme naše vysílání, máme do půlnoci krásnou hodinu, kdy je nás všude dobře slyšet, kdy rušení na středních vlnách není už tak velké, a kdy většina lidí v západní Evropě ještě nejde spat a může a ráda bude poslouchat zprávy z toho neznámého a přece tak zajímavého Československa, o němž se teď tolik mluví a píše.

Neméně důležitou, spíše ještě důležitější stránkou je demokratická propaganda mezi našimi národnostními menšinami. V minulém čísle „Přítomnosti“ paní Jesenská vyložila, jak všichni Němci, kteří jsou postiženi nebyvalou krizí v našich západočeských lázních, jsou přesvědčeni, že vinu na tom nesou vojenská opatření vlády, ačkoliv opak je pravdou. A proč by nebyli o tom přesvědčeni? Vykládá jim to denně říšskoněmecký rozhlas, celý henleinovský tisk a pro nedoslýchavce také Flüsterpropaganda. Řekl jim někdo opak? Řekl jim někdo pravdu? Pravdu sice velmi hezky napsali v českých novinách, ale kdo čte v tomto území český tisk? A řekla jim to mělnická vysílačka? Neřekla, neboť ta je nepolitická! Nepolitičnost totiž chápe správa Radiojournalu (nebo její politické instance, kterým podléhá) tak, že se nesmí říci pravda! Nepolitičnost se chápe tak, že v německém dělnickém rozhlase žádné censura i pouhé slovo socialismus, ačkoliv se slovo nacionální socialismus opakuje tam denně stokrát! Napřed se několik let znevažovala stavba německé vysílačky, a když se konečně po přímém zásahu presidenta republiky vybudovala, nekoná tato německá vysílačka pro demokratickou propagandu mezi našimi Němci téměř nic! Správa Radiojournalu (nebo politická instance) se patrně domnívá, že se svět zboří, promluví-li do německé vysílačky poslanec Jaksch nebo jiný německý demokrat. Ale proč ještě nepromluvil k našim německým občanům německy žádný z našich ministrů?

Když začaly útočit vysílačky sousedního státu, trvalo to hodně dlouho, než se naše ČTK, odhodlala tyto pomluvy vyvracet. Když jsme to slyšeli po prvé, řekli jsme si: přece jednou! Divili jsme se ovšem, když jsme slyšeli, že hlasatel velmi vehementně a velmi vtipně vyvrací č e s k y zprávy o tom, že naši vojáci a naši četníci loupí, vraždí a znásilňují ženy, neboť si nedovedeme představit Čecha, který by těmto pomluvám uvěřil. Ale Mělník tyto polemiky nevysílal, a když, tedy pozdě a velmi často vůbec ne. Tvrdíme to s určitostí, neboť se denně zaměstnáváme tím, že po českých zprávách ČTK, chytáme německé zprávy. Proč to tedy neřekli těm, kteří těmto pomluvám věří, a pro něž se tyto pomluvy šíří?

Nejde jen o rozhlas, ale i o tisk. Lidé, zglajchšaltování terorem, propagandou a strachem, čtou jen henleinovský tisk a zůstávají tedy hluchí ke každému demokratickému volání. Ale co by měli číst? Socialistický německý tisk — „Sozialdemokrat“ se všemi svými hlavičkovými listy a komunistická „Rote Fahne“ mají jednak příliš malý náklad, jednak trpí všemi nemocemi stranického dělnického tisku, jsou tedy nezázlivé, těžce stravitelné, příliš stranické, jsou proskřibovány jako „marxistické“ a odebírat a číst je znamená často nebezpečí stát se obětí teroru. „Prager Presse“ se čte jen v cizině, ve smíšeném území vůbec ne, „Prager Tagblatt“ je příliš drahý. Co tedy čtou naši Němci, jaký tisk je má demokraticky ovlivňovat? Inu, „Zeit“, všechny její odnože a různé „Tageblatly“, které vycházejí v každém německém městě a první se dobrovolně zglajchšaltovaly. Je to přímo neuvěřitelné, že německé noviny, o nichž kompetentní lidé tvrdí, že jsou subvencovány státem, noviny zateckého Wolfova koncernu, se zglajchšaltovaly v Československu první a v nacismu „Zeit“ ještě předstihují. Je přímo nepochopitelné, že se dosud nenašel v Československu soukromý nakladatel nebo novinářský koncern, který by se pokusil vydávat dobré, laciné, demokratické německé noviny. Takové „Večerní německé slovo“ za dvacet haléřů — nezapomínejme, že všechny německé listy jsou velmi drahé, mnohem dražší než české, a že penězí lidé v pohraničí neopylávají — mohlo by v poměrně krátké době udělat divy. Není žádných překážek, je dost schopných německých novinářů, je tu

široké pole pôsobnosti, je tu možnosť slušného zisku — a človek, ktorý by sa s potrebným kapitálom a s potrebnými znalosťami ujal tejto veci, zasloužil by sa o demokraciu. Což se opravdu dali všichni naši lidé zterorisovat nechutnou volební kampaní Stříbrného, který napadl Melantrich, že v jednom vydání „A-Zetu“ umístil jeden německý sloupec? Což nechápou, že za takový německý sloupec budou při posledním soudu odpuštěny Melantrichu všechny jeho hříchy?

Tak je tomu i s filmem. Když „československý weekend“ otfásl Evropou, začaly docházet od zahraničních přátel dopisy: jsou u nás velké sympatie pro vás, chceme Československo propagovat, nemohli byste nám poslat nějaké hodnotné československé filmy? Pisatel ví sám o dvou takových dopisech, jistě jich bylo více. Ovšem, příjemce dopisů jen pokrčil rameny: mám jim tam poslat „Klatovské dragouny“ nebo „Jarčina profesora“? To je také kapitola pro sebe; máme krásné zařízení ateliery, které nám cizí závidí; máme výborné operatéry a několik dobrých režisérů, máme spisovatele, kteří dosáhli světové úrovně; máme různé subvence a podpory; ale když jde o dobrý propagační film, kterým bychom se mohli představit cizině, nemáme s výjimkou několika krátkých filmů zcela nic. Čím to asi je?

To je jenom několik podnětů. O podněty by tedy nešlo. V novinách je jich plno a stačilo by se poučít u přátelské i nepřátelské ciziny. Jde o to prolomit hráz trpěného, pohodlného konservatismu, který se řídí zásadou nějak se to vytrpí, a který nechápe, že nic nám není teď tolik nebezpečné, jako právě takové zásady. Jde o to využít a rozšířit začátky propagandy, které už máme. Starý vůdce rakouských sociálních demokratů Viktor Adler řekl o rakouském režimu, že je to „absolutismus, mírně lajdáctvím“. Běda nám, jestliže bude možno říci, že máme demokracii mírněnou lajdáctvím. A jestliže jsme dovedli vyplnit takové lajdáctví v jiných oborech, jestliže pověst českých techniků jde celým světem, jestliže celý svět nyní obdivuje naši armádu, musil by v tom být čert, abychom nedovedli náležitě vyzbrojit a vycvičit naši armádu slovem, která je dnes úředvojem armády, ozbrojenou střelnou zbraní.

K. N.

Hospodářské obraty v sudetských krajích

Ať je nám to milé nebo nemilé, nemůžeme se již vyhnouti povinnosti soustavně zaznamenávat a bedlivě pozorovat hospodářské změny v sudetských krajích. Nejnápudnějším zjevem je nepochybně bojkot proti jednotlivcům, hlavně proti menším obchodníkům, živnostníkům, lékařům, advokátům atd., ale pod povrchem se děje mnohem víc. Bojkot je zřejmý velmi důkladný, stěžují-li si na henleinovský hospodářský teror nejen Češi a Židé, ale i demokratičtí Němci, kteří se v tisku podepisují plnými jmény, ačkoli vědí, že důsledky budou citelné. Ve vzácných chvílích upřímnosti hrozí se nového vývoje poměrů také někteří rozváznější členové SdP. Máme dost důvodů věřit, že se i v hospodářském životě začíná ujmát primitivní a pošedilá zásada: Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Mnozí němečtí průmyslníci dostali již dopisy, kterými zahraniční zákazník sice zdvořile, zato však rozhodně odvolává dřívější objednávku — často také proto, že v obchodních bednách je mimo zboží henleinovský propagační materiál, přiložený zdarma a proti vůli zákazníka. To jsou známé zjevy, které se vyskytují skoro denně, ale důležitější je snad zjistit, jak uplatňuje Henleinova strana karlovarské požadavky po hospodářské stránce. Snaží se vskutku o uzavřený hospodářský prostor, který by totalitně ovládala? Kdyby tomu tak bylo, byly by hospodářské změny a následky velmi dalekosáhlé.

Víme sice, že nálada některých německých průmyslníků je divoká (svědčí o ní na příklad výrok o d p o v ě d n ě h o t o v á r n í k a: raději budu jíst v Třetí říši suchý chléb, než vydělávat v Československu statisíce), ale hospodářství nepodléhá pouze náladám. Spíše střízlivým výpočtům. Jak počítá tedy Henleinova strana a do jaké míry jsou její výpočty směřovatelné pro německé průmyslníky, banky a jiné hospodářské instituce?

Zdá se, že rozhodují víc než se domníváme. Nyní je už na příklad jasné, že němečtí obchodníci radiovými přístroji budou mít na pokyn Henleinova hospodářského úřadu vlastní, autonomní organizaci a víme také, že se připravuje výstavba velkého, samozřejmě nordického, jednotkového obchodního domu, ačkoli německý světový názor jednotkové domy odmítá. Po obecních volbách a ustavení nových zastupitelstev s henleinovskou většinou dochází k tomu, že obce vypovídají úvěry,

které jim dosud poskytovaly nejruznější banky, a přecházejí skoro šmahem ke „Kreditanstalt der Deutschen“. Liberecká pojišťovna vyjednává už s vídeňskou centrálou říšskoněmecké pojišťovny o monopolní postavení v německých krajích, a personální změny ve dvou pražských bankách, které byly dosud s hospodářstvím v sudetských krajích ve velmi úzkém finančním styku, nasvědčují, že tlak působí také v tomto směru. V posledních dnech vyskytly se již dva případy, že se továrny chtěly ze sudetských krajů odstěhovat, protože se tam setkávají s velkými potížemi a nedovedou čelit bojkotu. Německá úvěrní družstva tvořila již loni tak zvanou „Zentralkassa“, která vyplácí hned po prvé 4% dividendu. Po anšlusu a pod tlakem nových poměrů ustoupila z Rakouska už i Živnobanka, současně s ní také Ländlerbanka. Jméno ředitele Kieselettera z Kreditanstalt der Deutschen je příliš dobře známo, aby připouštělo pochybnosti o významu transakce, kterou se značná část akciového kapitálu tří velkých průmyslových podniků dostává do rukou uvedené instituce: Kreditanstalt získala nyní akcie cukrovaru v Krásném Březnu, společnosti Sphinx i čokoládovny Deli.

Třídění v německém průmyslu pokračuje, ačkoli vlastně nikdo neví, jaký je podíl jednotlivých složek. Hauptverband, který se dostal do vleku hospodářského úřadu Henleinovy strany, udává počet členů na 1.500, ale mezi nimi jsou samozřejmě také židovské firmy (podle odhadu asi 25—30%) a některé české, které mají závody v sudetských krajích. Tento třídící proces nebude jistě přímočarý, v Čechách proběhne patrně jinak, než na Moravě, ale hlavní je vědět, že se již nyní projevuje a nezastírat si, že může mít těžké následky. Jde přece o zjevy, které se dotýkají celé naší výroby, vývozu, vnitřních politických poměrů a ovšem i sociální politiky.

K. Symek.

Nyní radikál . . .

Do řady politiků SdP, kteří v poslední době mluví velmi radikálně, při každé příležitosti se hlásí k vůdci Hitlerovi, mluví ostře protičesky, se v poslední době přidružil poslanec Rosche. Jde tu o zajímavý případ politické přeměny. Zatím co SdP vesměs je vedena novými a mladými lidmi, patřil posl. Rosche ještě k t. zv. staré politické garnituře německé. Nebyl u počátků Heimatsfronty a také, když byl spolu s posl. Petersem do ní přijímán, měli někteří henleinovci proti tomu značné námitky a snad na konec rozhodly jen dobré styky posl. Roscheho s německým průmyslem. Posl. Rosche svého času jako člen německého pracovního a hospodářského sdružení několikrát na sebe upozornil projevy v parlamentě, zejména když mluvil o rozpočtu; tehdejší jeho projevy svým klidem, věcností a svým aktivismem byly pravým opakem Roscheho z r. 1938. Byly doby, kdy Němci žádali, aby ve složení vlády se dostalo zastoupení také německému průmyslu. Tehdy mezi jmény, o nichž se uvažovalo, byl také posl. Rosche.

Čím si máme vysvětlit tento náhle vzkyplý radikalismus posl. Roscheho? Ničím jiným než tím, že je v SdP bohatým cizincem a právě proto ostrým radikalem chce se zalíbit stoupencům SdP.

V. G.

Barokní výstava nebo jak vám libo

Je dostatečně známo, že k barokní výstavě došlo podle plánu soustavného a důsledného poznávání kulturních dějin Československa a že pořadatelstvo po své loňské výstavě „Starého umění na Slovensku“ a po letošní výstavě barokní projektuje už výstavy další.

Kdosi, ne právě bezvýznamný v této hře, přišel Umělecké besedě, jako pořadatelce, křiklavou záplatou, která měla její počinání poněkud znevážit. Jakže, barokem chce oslavovat dvacetiletí republiky, nebo dokonce své spolkové pětasedmdesátiletí? Má český barok vůbec co dělat s naším osvobozením? Přihlásili se i odjinud s námitkami, o kterých bude ještě řeč.

Ačkoli post festum výstavního díla se stává o b e c n ě j í zřejmým, že barokní kultura vskutku měla nepopíratelný vliv na zachování zdrojů národního života i povahu budítelského a probuzeneckého díla, ačkoli barok jediný z minulých epoch zachoval živé spoje s dneškem, došlo k výstavě prostou shodou těch okolností, jež umožnily nejen volbu tématu, ale zaručily i jeho solidní uskutečnění zrovna ve dvacátém výročí trvání republiky.

Díky porozumění primátora a Rady hlavního města Prahy byl podnik uznán za způsobitý, aby na něm byla vyzkoušena únosnost myšlenky každoročních slavností pražských, a proto mohl být rozšířen o slavnosti divadelní, hudební a literární.

Ponechme pořadatelům a protektorům výstavy zásluhu za dílo, jež tu vzrostlo z potřeby důkladného poznání a nepokřiveného pohledu na skutečnosti našeho osudu v této zemi. Člověku zasvěcenému je jasno, že stěžít mohlo být vykonáno více a lépe. Jestliže v určitém úseku kulturní fronty u nás projevu je se usíli o zdvižení kulturního boje okolo barokní výstavy, nutno, aby bylo jasno, že tu jde o akci lidí, ubližených především v tom, že aktivita se na této frontě projevuje jinde, než by si jí přáli mít. Dokonce pak už není třeba se zabývat strachem lidí, spatřujících v barokních slavnostech hotové kulturní nebezpečí.

Vážení pánové, rozčilení není program a tím méně je prací nebo dílem. Zadáte si veřejnou diskusi na výstavě o účelnosti její a kdesi cosi. Snažte se vsednouti aspoň na rozvoru povozu, který ku podivu jel bez vás. Možná, že by byl také dojel, kdyby byl jel tu více hot, jinde více čehý. Ale možná že by byl také nedojel. Než, dojel. a zrovna včas, kdy bylo třeba něco kloudného světu ukázat a kdy bylo třeba něčeho doma pro potěšení srdcí. A jestli ani to nestačí, dovezl vám a vašim dětem a vnukům veliký dar konečně uskutečněné sbírky dokonalejších odličků, celý archiv dobře dvou tisíc speciálních fotografických snímků, pořízených pod dozorem odborníků, na 750 rozměrných fotozvětšenin, na 200 m² kopií fresek 160 m² nově proměřených a prokreslených plánů typických barokních architektur, neméně nákladný archiv rozepsaného notového materiálu, nehledě ke žni literární a publikační, a nehledě k cenným zkušenostem moderní praxe výstavnické a divadelnické, jež nesporně přinesou užitek v příštích letech slavnosti pražských, jež se tu počínají teprve budovat. I těch bylo třeba.

Nechtějte po nás diskuse, nechte-li vidět věci hmatatelných. Chcete-li přes to, abychom s vámi podstoupili otravu mlácení prázdné slámy, poslužte si jak vám libo. I tohle patří k údělu lidí, kteří u nás nesou risiko práce Václav Rabas.

Nač čekáme?

Nebylo nám dobře, když se nás veličiny londýnské City ještě loni vyptávaly, odkud vlastně my Čechoslováci jsme. I když jsme si pak tajně mysleli, že máme co dělat s osobou velmi nevzdělanou, zjistili jsme, že tato nevědomost je velmi rozšířená a různého druhu, protože jedni mysleli, že je Praha v Maďarsku a jiní jí připisovali Německu nebo Rakousku. Teprve potom, když už jsme skoro zapomněli na své dobré vychování a začali jsme trápit členy high society hotovou zeměpisnou přednáškou, stal se zázrak. Zkušeni světový obchodci poslouchali jako děti a přiznali, že o Československu nedělali dosud nic nebo měli jenom mlhavé představy. Když ne seděli konečně u stolu s pánem, na kterém jsme snadno poznali, že má nemocná játra, vyrazili jsme s otázkou: How do you like Carlsbad? Snad to zní neuvěřitelně, ale stalo se to opravdu v r. 1937, že nám tento pán řekl: Chtěl jet na léčení do Karlových Varů, ale jeho úzkostlivá manželka mu to nedovolila, protože měla strach z nacistických výtržností a byla skálopevně přesvědčena, že Carlsbad je v Germany.

Snad je to i tím, že do Anglie vyvážíme poměrně málo a že anglické zboží kupujeme prostřednictvím středoevropských komisionářů velkých anglických firem. Ani existence Bařových závodů nestačila, aby tyto lidé byli informováni o Československu.

Když jsem před odjezdem z Londýna vyhledal úřední československou cestovní kancelář, musil jsem zjistit, že maďarská cestovní kancelář měla ve výloze velikou fotomontáž Vysokých Tater a lákala tím turisty do Maďarska. Když jsem se zeptal, jak je možno dělat maďarskou propagandu pomocí našich hor, odpověděli mi, že Vysoké Tatry jsou maďarským územím. Za několik dní opakoval jsem pokus v Paříži a vyptával jsem se lidí, co vědí o Československu. Výsledek byl ještě negativnější než v Londýně. To bylo v červnu 1937.

Neuplynul ani rok a svět už věděl o existenci našeho státu. Bvl informován kladně a takovým způsobem, že dokonce i zkušení propagandisti museli přiznat, jak se za dva dny a z d a r m a dohonilo dvacetileté zpoždění. Konservativní Angličané začali najednou plně vyslovovat jméno Československa a neinformovaní Francouzi začali se zajímat o malý bratrský stát, který byl s přípravami na pohraničí dříve hotov, než velká a silná Germanie. Takový propagační úspěch nepředvídal ani pan ministr Goebbels. Ačkoli generální zkouška na mobilisaci stála hodně peněz, měla přece takové propagační výsledky, že se vyplátila. Soustavná propaganda byla by stála za dvacet let aspoň tolik. Svět začal konečně hledat, kde je vlastně Československo.

A svět čekal zvědavě, co teď o Československu uslyší, byl netrpělivý, posílal k nám reportéry, obdivoval naši solidaritu a armádu, ukázněnou a technicky vyspělou, měl také úctu k našim politikům. Reportéři se vrátili, vyvrátili hrůzostrašnou propagandu Třetí říše, informovali čtenáře o československé demokracii, která vskutku existuje, a odjeli zas někam jinam.

Považoval-li ještě někdo tuto věc za ukončenou, byla to naše státní propaganda a náš milý rozhlas. Lidé na celém světě čtli hrůzostrašné zprávy a čtli také pravdu, kterou sdělovali reportéři jako očiti svědci, ale to ještě nestačilo, aby byli naprosto přesvědčeni, že naši vojáci nejsou kanibalové, že chceme žít v míru a v pokoji a že dovedeme naše vojsko zaměstnat i jinak, než hlídáním světových lázní.

Domnívala-li se určitá úřední místa, že svět udělal dost pro n a š i propagandu, pak zapomněla, že propaganda je rostlina, která se musí stále zalévat a pěstovat. Náš rozhlas nepovažoval za nutné informovat zahraniční turisty o zajímavých československých detailech. Naše propaganda zahallala se v hluboké mlčení. Nezáleží jí zřejmě na tom, aby k nám přišli turisté, kteří platí librami a dolary a mohou se osobně přesvědčit, že vyrábíme kvalitní zboží — na světovém trhu často neznámé. Byli by se také přesvědčili, že vyrábíme stejné laciné zboží jako bojkotovaný japonský a německý průmysl, které je mimoto i kvalitnější.

Američtí reklamní odborníci tvrdí, že nikdo nedovede napsat reklamní článek o želví polévce, jestli jí sám nikdy nejedl. To platí také v tomto případě. Jak mohou dělat dobrou propagandu státní úředníci, kteří nebyli nikdy v zahraničí a neznají mentalitu cizích národů? A mentalitu cizích národů nelze poznat z knih.

Proč by zajímalo na příklad Američana vyprávění, že u nás najde hotely s koupelnou, když je v Americe samozřejmě, že v hotelovém pokoji jsou televizní aparáty, Air-Conditioned a různé jiné technické vymoženosti, které my dosud neznáme? Američana a Angličana zajímá však jistě vyličení, kde a jak může u nás lovit a rybařit. Američtí nimrodí jsou vášniví lovci bažantů (protože bažanty v Americe nemají), ale kolik Američanů ví, že u nás najdou spousty divokých bažantů? To nejsou bezvýznamné maličkosti. To jsou barevné kaménky v mosaice propagandy a dojem turistů závisí často právě na nich.

Ještě důležitější je ovšem, aby lidé znali zemi, které mají přispět na pomoc, bude-li toho zapotřebí. Jak můžeme žádat na Angličanovi a Francouzi, aby hájili zájmy naší země, ví-li o ní jenom to, co čte v novinách (zprávy nejsou vždycky pravdivé a neodpovídají skutečnosti)? Jak by vypadala ve vážné chvíli davová psychosa ve Francii nebo v Anglii? Zapomínají naše úřední místa, že říšskoněmecká propaganda pracuje stále?

Snad si vezmou úřední místa příklad z Bati, který vysílá z luxemburské stanice za drahé peníze, protože mu náš rozhlas nedává žádnou možnost, ačkoli by mu Bařa zaplatil stejně. Pak by američtí, francouzští a jiní turisté neměli takové vrátké představy o Československu, pak by se v sudetských krajích neozývala stereotypní odpověď a vysvětlení „Dös Militär“ a pak by to za rok vypadalo jinak. E. E.

Drobnosti k novele jazykového zákona

Podle novinářských zpráv chystá se novela k jazykovému zákonu, a tu bychom měli k rozhodujícím činitelům skromnou prosbu, které jistě nebude nikomu těžko vyhovět. Jde o to, aby u nás všem úřadům a všem občanům bylo jasné, že vlastní jména, a to nejen příjmení, ale ani křestní jméno nelze překládati anebo jakkoli jinak měniti. Jde o to, aby se nikdo nedomníval, že křestní jméno je součástí jazykového překladu a že je třeba měniti jméno občana podle toho, píšeme-li anebo hovoříme-li o něm česky nebo slovensky, německy nebo maďarsky a pod. Je v zájmu funkce jména, aby se nikdy neměnilo a tedy také nepřekládalo, protože překládáním a jakýmkoli měněním vzniká často jen zmatek a nejasnost, nehledíc k tomu, že každému z nás není jedno, jak mu kdo jeho jméno překládá anebo mění. Konec konců označuje původní znění jména i národnost jeho nositele, a proto se nelze divit, když někdo z těchto citových důvodů velmi důrazně proti překladu svého jména protestuje. Proto bychom rádi viděli, kdyby chystaná novela k jazykovému zákonu rekla jasné, že nejen příjmení, nýbrž ani jméno křestní nelze v žádném případě překládat anebo jakkoli měniti a že je v úředním styku třeba přesně dbát toho znění, jak je dáno matrikou a křestním listem. To by bylo nařízení nejen

účelné, ale také svrchovaně spravedlivé a taktní k jednotlivcům i všem národnostem naší republiky. Proti tomu by jistě nikdo neprotestoval. Náš rozhlas dbá zásady křestní jména nepřekládat důsledně a i v jiných institucích začíná se tato zásada uplatňovat. Chybí nám jen její zákonitá závaznost pro všechny, kdož z neinformovanosti anebo jiného důvodu nemohou anebo nechťi tuto zásadu respektovat. K. E.

politika

Petr Bílý:

Jak Anglie ustupovala

Pověděli jsme minule o silách, které hnaly v posledních deseti letech britskou loď dál a dál od našich evropských břehů, k osamocení, k ústupu, a které se, jak víme, velmi zasloužily o neutěšený stav našeho světa. Vědí to dnes už i Angličané, protože i oni na tomto stavu prodělali a mají teď co dohánět. Zastavili svůj ústup právě včas, takřka v hodině dvanácté: neboť každý další krok na oné cestě, po níž se ubírali, byl by už znamenal smrtelné oslabení britských obranných schopností a tím i začátek konce imperia.

Bezpečnost Britské říše.

Kapitola o britském ústupu náleží nesporně k nejtemnějším a nejtěžše vysvětlitelným zjevům poválečné historie. „Naše politika“, napsal ve své skvělé knize o obraně imperia sir Norman Angell, „oslabila v posledních letech postupně všechny naše obranné možnosti. Znovu a znovu jsme opouštěli posice, které jsme před válkou považovali, majíce na mysli bezpečnost Imperia, za nedotknutelné, znovu a znovu jsme ustupovali hrozbám tam, kde jsme dříve odmítali i pouhé přátelské vyjednávání.“ A to je doslova pravda. Nadto je tu ještě skutečnost, která je sama o sobě podivnější než všechno ostatní: povel k tomuto ústupu nedali totiž pacifisté ani socialisti, ani stoupenci „Malé Anglie“, nýbrž ona mocná politická skupina, které se obvykle říká „the old guard of imperialism“ — stará imperialistická garda. Tato garda opouštěla bez boje jednu posici za druhou, mávala, jakmile se objevilo někde v dálce nebezpečí, bílým šátkem a projevovala, což je snad vůbec nejpodivnější, téměř radost z každé britské prohry a z každého oslabení britské bezpečnosti.

Bezpečnost britské říše — před válkou a ještě dlouho po válce se o ní tvrdilo, že spočívá na čtyřech pilířích, na čtyřech hlavních zásadách. Jsou to:

1. Převaha Velké Británie na všech mořích.
2. Volná cesta do Indie a na východ.
3. Naprostá britská převaha v Asii.
4. Zvláštní druh rovnováhy na kontinentě: Anglie stojí nad evropskými mocnostmi jako soudce a pouhou hrozbou, že se připojí k té nebo oné straně, udržuje si faktickou převahu.

Nuže, jak to s těmito zásadami vypadá dneska? Nám nejde jen o to, abychom poznali rozsah britského ústupu a počítali smutně, jako Sir Norman Angell, ony opuštěné posice; chceme vědět, proč byly opuštěny, proč se imperialističtí bojovníci dali na útěk, kdy jejich ústup začal a kde se skončil. Je to nesnadný úkol; sami Angličané často užívají, mluvíce o své politice, epitheta „podivuhodná“. Přesto se však pokusíme

zodpovědět hořejší otázky a hledat pravdu, jdouce po stopách oné podivuhodné politiky, tam kde se v britském ústupu nejhmatalejší projevila: na Dalekém východě, ve Středomoří a na evropském západě.

Japonsko na obzoru.

Kterýsi americký nadšenec vypočítal — Američané dovedou totiž spočítat všechno — že by západní pobřeží Severní Ameriky rozkvetlo k netušenému blahobytu, kdyby si každý obyvatel Číny koupil jednu týdně jednu kalifornskou švestku. Ať už si o ceně takových výpočtů myslíme cokoliv, je to přece jen výpočet zajímavý: svědčí totiž o obrovské spotřební kapacitě Číny a o možnostech, které se tam otvírají světovému exportu. Světovému exportu? Anglie s Amerikou pochopily daleko dřív než ostatní, jaký význam může mít pro jejich obchod 450,000,000 čínských zákazníků, vyhlásily slavnostně zásadu otevřených dveří a dovedly se přitom nenápadně postarat, aby tyto dveře byly otevřeny více méně jen právě pro ně, nikoliv pro ostatní. Před okupací Mandžuska dosahovaly britské investice v Číně 1.190,000,000 dolarů, zatím co se investice japonské rovnaly sotva třetině investic britských. A pokud jde o obchod s Čínou, byly na prvním místě Spojené státy — 410,000,000 dolarů — na druhém místě Velká Británie s 250,000,000 dolarů.

Takové cifry mívají obvykle vliv na politiku říši, a to nejen na jejich politiku hospodářskou. Mívají na příklad za následek, že se země, která investuje do určité oblasti tolik peněz, stará, aby odtamtud nebyla vytlačena, že v oné oblasti pečuje o svůj vliv a odhání žárlivě každou hospodářskou i politickou konkurenci. Že nedovolí, aby taková oblast byla znepokojována, že odrazí útok na její svrchovanost a celistvost — že se zkrátka bude chovat docela jinak, než jak se na Dalekém východě chovala nyní Velká Británie. Neboť Velká Británie Japonsku znamenitě usnadnila pronikání do Číny a přesto, že měla mnoho možností zastavit japonskou expansi, nehnula, doslovně řečeno, ani prstem.

Ustupovala krok za krokem, na moři i na souši. Na moři dovolila, aby Japonsko opustilo londýnskou konferenci o námořním zbrojení a aby si samo vzalo paritu, kterou mu konference odpírala. Pravda, britské loďstvo je ovšem silnější než loďstvo japonské — ale jen jako celek. Protože však větší díl anglického loďstva musí střežit břehy Anglie a protože další díl tohoto loďstva musí hlídat ve Středomoří, nezbyvá „královně moří“, než aby nečinně přihlížela, jak ji japonská konkurence vytlačuje z pacifických vod.

A na souši? Když vpadlo Japonsko do Číny, oznámil státní sekretář Spojených států Stimmson, že jeho země „neuzná žádnou smlouvu, narovnání nebo situaci, týkající se Číny, pokud by tím byly ohroženy administrativní svrchovanost a nedotknutelnost Číny“, a žádal, aby se k oné notě — byla publikována v lednu 1932 — Velká Británie připojila. Byl to, jak praví Stimmson ve svých pamětech, nejvýznamnější americký krok na cestě, kterou vyznačil Kelloggův pakt. Vláda Jeho Veličenstva však k velikému údivu amerických diplomatů odpověděla, že se k Stimmsonově notě nemíní připojit a že se spokojuje ujištěním, kterého se jí od Japonska dostalo a v němž Japonsko odmítá každé podezření ze špatných úmyslů. Hned nato vyšel v „Timesech“ zřejmě inspirovaný článek, v němž se pravilo, že „není úkolem zahraničního úřadu hájit

suverenitu a administrativní integritu Číny, dokud je tato suverenita a integrita ztěžší něčím víc než ideálem“, a že čínská suverenita nad Mandžuskem je ostatně sporná. To ovšem bylo velmi nemilé překvapení pro Spojené státy a velmi milé pro Japonsko. Oba z britského stanoviska vyvodili důsledky: Amerika se pomalu začala z Dalekého východu stahovat, Japonsko naopak zrychlilo svoje pronikání do Číny.

A potom začala vláda Jeho Veličenstva pomalu sklízet žeň, kterou zasíla: japonský postup byl na severu zastaven, protože hrozil konflikt s Ruskem, a Japonci si konfliktu nepřáli. Obrátili se tedy tam, kde jim, jak věděli, konflikt nehrozil: k jihu, do oněch částí Číny, které byly pod jakýmsi neformálním britským protektorátem. „Žádná moc na světě“, volal do Londýna japonský ministerský předseda, „nemůže zastavit náš postup! Čím dříve si to velmoci uvědomí, tím lépe pro blaho všech!“ A britská velmoc vzala tedy toto prohlášení na vědomí. „Evropa nemá v Asii o nic víc politických zájmů, než kolik jich máme my v Evropě“, řekl jiný z japonských ministrů — a Anglie mlčela. A mlčela, když japonský vyslanec ve Washingtonu oznámil, že Japonsko bude bojovat, „jestliže Spojené státy a Velká Británie nepochopí japonskou politiku a pokusí se odvracet ji od cíle, k němuž směřuje.“ A přece tímto cílem nebylo nic jiného, než jižní Čína a britské investice, nadvláda na moři, rozšíření japonského vlivu — jak o něm mluvil v Osace nejvyšší velitel japonského loďstva — až po Indii, Borneo, a Australii.

Řekli jsme, že ke všem citovaným výrookům — a také k jejich postupným proměnám ve skutečnost — Anglie mlčela. To však není ještě úplná pravda. Neboť velká část britského veřejného mínění držela Japoncům palec a sledovala jejich postup s přátelským zájmem. Za potlesku sněmovny na příklad volá konservativní poslanec: „Držím rozhodně s Japonskem!“; vůdce britské obchodní delegace vykládá v Tokiu novinářům, že každý myslící Angličan touží po obnově anglo-japonského spojení, lord Hailsham navrhuje, aby Velká Británie Japonsko podporovala, ať si o tom myslí Společnost národů cokoliv. A tisk? „Tato země je odhodlána,“ prohlašuje vášnivě *Scrutator* v konservativních „*Sunday Times*“, „vyhnouti se riziku války pro jakési Mandžusko. Je odhodlána nedovolit, aby nás kdokoliv odvrátil od naší prvotní a nejzákladnější povinnosti pečovat o naši vlastní zemi... Co je Džehol proti Southwarku?“ *Rothermeere* zatím ujišťuje, že Anglie nepůjde do války proti svému starému spojenci pro potěšení čínských lupičů a sovětských paličů a že „lid této země by nepřipustil ani stín nepřátelství vůči Japonsku“.

Ano — co je Džehol proti Southwarku? Dnes už v Anglii dobře vědí, že není z Džeholu do Southwarku tak daleko, jak si kdysi mysleli, a že to, co se děje v severočínské provincii, může mít velký vliv na život lidí z tichého anglického hrabství. Tenkrát věděli jen to, že japonská expanse k nim přibližuje Spojené státy a že je nepřijemná oněm sovětským paličům, o kterých psal *Rothermeere*. Zažili od doby japonského vpádu do Mandžuska ještě mnoho nepřijemných překvapení a prošli v Habeši, ve Španělsku i v západní Evropě mnoha potížemi, jejichž prameny tenkrát nechtěli vidět. Dnes aspoň pochopili lidé ze Southwarku i z jiných hrabství, poučnou morálku, která je skryta v onom známém příběhu o člověku, který pomáhal uřežávat větev, na níž seděl.

Mussoliniho imperium.

Britský ústup začal v Japonsku a to, co se stalo v severní Africe, bylo jen přímým pokračováním událostí, které se předtím sběhly v severní Číně. Špatné příklady kazí dobré mravy — jaký div, že se Mussolini, který viděl britskou zradu na Společnosti národů, roztržku mezi Anglií a Amerikou, britský strach z války a ochotu k ústupkům, rozhodl těžit ze situace a vydal se, předvídáje, že riziko bude jen nepatrné, na cestu za úspěchem. Angličané nechtěli bojovat, to bylo zřejmé. Stačilo tedy, aby je přesvědčil, že on sám se války nebojí — a všechn odpor roztál jako jarní sníh na svazích habešských kopců.

Nechtějme Velkou Británii podezírat, že také v habešském případě držela palec útočnickům — ačkoliv i takové podezření bylo už vyřčeno a bylo dokonce podloženo některými zajímavými důkazy. Je to však obvinění nesprávné: Anglie dobře věděla, že italské imperium je nebezpečné imperiu britskému a že Mussolini v Habeši nebude příjemný soused. Nikoliv — byla upřímná ve své touze pomoci Habešanům. Domnívala se však, že jim pomůže pouhým pronášením nejprve laskavých a potom mírně napomínavých slov. Zachovávala příliš dlouho tajemné mlčení a nedovedla přesvědčit Francii o pevnosti svých úmyslů. Nepochopila také, že Francie potřebuje spojení proti Německu, a raději dovolila, aby Laval zradil zároveň anglo-francouzské přátelství a ženevské zásady, než by mu byla dala záruku proti německému nebezpečí, které se začínalo rýsovat na francouzské severní hranici. Byla pomalá a nerozhodná, nutila Habeš k přímému jednání s Itálií, místo aby postavila Itálii před soud Společnosti národů. Hned na začátku konfliktu položila embargo na vývoz zbraní do Habeše a dokonale tím ochromila habešskou schopnost obrany, kdežto Itálii vůbec neublížila. Chtěla současně zachránit mír i habešskou nezávislost, Mussoliniho prestiž i svoje zájmy, evropskou rovnováhu i zásady kolektivní bezpečnosti... chtěla příliš mnoho najednou.

Byla-li Anglie upřímná ve svém přání pomoci Habeši, byla méně upřímná v metodách, jimiž se to mělo uskutečnit. Sbuňovala jedenapadesát států a přinutila je, aby proti Itálii vyhlásily hospodářské sankce; mluvčí její vlády však s pýchou oznámil, že tyto sankce nesmějí vyvolat válku s Itálií. Od toho okamžiku přešlo, jak napsal kterýsi britský žurnalista, faktické předsednictví v sankčním výboru na Mussoliniho: neboť stačilo, aby prohlásil, že na příklad embargo na naftu znamená válku, aby byla nafta okamžitě škrtnuta z listiny zboží, na něž se sankce vztahovaly. Winston Churchill tenkrát správně charakterisoval situaci: „Náš ministerský předseda nejprve řekl, že sankce znamenají válku. Za druhé prohlásil, že k válce nesmí dojít. A za třetí tím rozhodl o osudu sankcí.“ A ministr Eden, který nejprve svrhl Hoara a potom dělal právě tu politiku, která pohřbila Habeš a pro niž musil jeho předchůdce zmizeti, praví ve své zprávě o poradě se sirem Samuelem: „Okamžitě jsme se dohodli, že vyloučíme všechna vojenská opatření, že nesáhneme k námořní blokádě a nebudeme pomýšlet na uzavření Suez — jedním slovem, že vyloučíme všechno, co by mohlo vésti k válce.“

„Stará imperialistická garda“ se téměř předháněla v přinášení důkazů, které měly přesvědčit anglický lid o nezdolné síle nové Itálie. Lord Hardinge, bývalý indický místokrál a stálý podsekretář zahraničního úřadu — tedy rozhodně muž, jehož projevy nelze pova-

žovat za pouhý výraz soukromého mínění, — napsal „Timesům“ dopis, v němž praví, „že by nic nebylo pošetilejší, než živit naděje v pokorení Italie“. „Anglie se celá ta hádka netýká,“ volal do světa lord Beaverbrook v „Daily Expressu“, „a nesmí za žádnou cenu ohrozit přátelství Říma a Londýna!“ Nejvíce se ovšem činil Rothermeerův „Daily Mail“, a některé ze zásad a myšlenek, které tento nejrozšířenější anglický deník v oné době hájil, stojí za to, aby byly dnes, kdy jsme už všichni o něco dál, ocitovány:

Červen 1935: Velká Británie může velmi mnoho získat, zavládne-li v Habeši na místo dnešních zmatků pořádek.

Červenec 1935: Společnost národů se stala stálým nebezpečím pro mír. Všichni, kromě bojovných pacifistů, uznávají její bezmocnost.

Srpen 1935: Jediné a nejlepší, to může Anglie učinit, je utéci ze Ženevy. Jinak bude zavlčena do války.

Ríjen 1935: Bojkotem Italie trestá Anglie jen svoje vlastní lidi, ne Italy.

Prosinec 1935: Rédi slyšíme, že nebezpečné jednání o petrolejových sankcích bylo odloženo na neurčito... Celá vláda měla resignovat, nejen ministr Hoare...

Květen 1936: Společnosti národů nezbyvá už nic než pohřbiti co nejrychleji sankce...

A takových citátů bychom mohli přinést mnoho a mnoho — a nejen z Rothermeerova listu. Imperialistická „Morning Post“ připomínala, že si „vláda jen spálí prsty, bude-li je strkat do italsko-habešské hádky“, a mluvila s úctou o dvoumilionové italské armádě, která chce sloužit míru. A starý Garvin blahověl italské civilizaci a nazval italské vítězství „nádhernou pohádkou“.

Nádherná pohádka skončila pro Anglii tím, že jí ze dvou volných cest do Indie zbyla jen jedna — ta starší a delší. Byl to ostatně konec pohádky? Po Habeši přišlo na řadu Španělsko — ale to už zas patří do jiné kapitoly. Během habešské války se však zrodilo — zatím co Garvin obdivoval italskou civilizaci — daleko nejhorší z nebezpečí — nebezpečí, které Velkou Británií ochromilo ze všeho nejvíce, ale které jí také konečně dokonale probudilo: spolupráce diktatur a spojení Říma s Berlínem.

„Klobouk dolů před Německem!“

Britský poměr k Německu byl dlouho víc než dobrý — a nemíníme tím jen poměr citový, nýbrž i poměr politický. Anglie si upřímně přála, aby se poražené Německo co nejdříve postavilo na nohy, a politika, kterou v tomto smyslu vyvíjel ve Versailles Lloyd George, byla právě taková, jakou dělal po Waterloo vůči Francii Wellington: Anglie potřebuje, aby byl ve světě pořádek, protože jinak vážne její vývoz; potřebuje kromě toho, aby síly na kontinentě byly vyrovnány: právě tak, jako se jí před stovaceti lety nehodila do jejich počtů poražená a oslabená Francie, nehodilo se jí ani před dvaceti lety zdeptané Německo. Stala se tedy už na mírové konferenci jakýmsi německým advokátem, ostře se postavila proti francouzskému pokusu o vytvoření nezávislého Porýnska a téměř se s Francií rozešla, když si Francouzi vymáhali placení reparací obsazením Poruří. Už ve Versailles vytýkal kteréhosi dne Clemenceau Lloyd Georgeovi, že se staví proti francouzským požadavkům a starý prostořeký L. G. mu tehdy odpověděl známým a často citovaným výrokem: „Co chcete,“ řekl mu, „vracíme se k své tradiční politice nepřátelství.“

Nebylo to ovšem s anglickou politikou ve skutečnosti tak zlé, a Lloyd George to také tak zle nemyslel. Velká Británie nepřestala od konce války hledět na Francii jako na svého spojence, a i když staré sympatie tu a tam pobledly, zůstaly obě země spiaty poutem věrného přátelství — tím věrnějšího, že bylo vybudováno na základech politické nezbytnosti: Francie potřebuje v každé válce britskou pomoc, a Velká Británie potřebuje ve válce — a také v míru, chce-li si mír udržet — francouzské vojáky. „Jestliže v Anglii ještě nemáme obecnou brannou povinnost,“ řekl nedávno v dolní sněmovně sir Edward Grigg, „je to jen tím, že má obecnou brannou povinnost Francie.“

Hitlerův příchod pozdravili angličtí socialisté se skeptickým zájmem, konzervativci s netajenou radostí. Některé věci se Anglii nelíbily hned od počátku — na příklad pronásledování židů a metody, jimiž noví páni umlčovali svoje odpůrce; v celku však nebyl britský nesouhlas se všemi těmito zjevy tak veliký, jak bychom byli čekali — patrně proto, že Angličané mají o kontinentě, ať už jde o kteroukoliv z jeho částí, beztak jen nejhorší mínění a nic je nemůže překvapit. Slyšeli ovšem hlučné řinčení zbraní, které se z Německa ozývalo, ale nebáli se, protože věděli, že je těch zbraní v Německu málo. Slyšeli také všelijaké válečnické řeči, četli „Mein Kampf“ a Rosenbergovy spisy a kroutili hlavami nad tou boječtivostí. Ale ani té se nebáli: podceňovali odjakživa politické ideologie a nevěřili, že by se pathetická prorocství, která pronášel německý Vůdce, mohla kdy splnit. A tak se tedy nezastavil proud zlata, tekoucí z City do Berlína a odtud dál do sídel německého válečného průmyslu — panu Schachtovi, který měl v Londýně mnoho obdivovatelů, podařilo se dokonce zrychlit tok tohoto proudu. Nikoliv, Velká Británie se Třetí říše nebála, a nejlépe o tom svědčí její vojenský rozpočet, který zůstal nezměněn.

Tento vojenský rozpočet je totiž jakýmsi barometrem stavu, jaký právě převládá v britském veřejném mínění; zkoumáme-li jej a jeho výkyvy v dalších letech, vidíme, že se tento stav nejdříve pomalu a potom rychleji a rychleji měnil: meč, kterým Německo mávalo, nebyl už jen dřevěný, Goering vedl vyzývavé řeči o síle německého vojenského letectví a jeho poslání — a Angličané si začínali, poslouchajíce jeho slova, uvědomovat, že Lamanšský průplav je s ptačí, přesněji řečeno s letecké perspektivy úzký. A potom došlo na požadavky koloniální — a teď už byla Anglie vážně znepokojena. A potom Porýní, závrtné tempo německého zbrojení, intriky v Rakousku, hospodářské pronikání do východní Evropy... šlo zřejmě do tuhého. Amerika, Rusko, Francie a její spojenci — celá ta fronta, které se obyčejně říká fronta mírová, hleděla plna očekávání k Londýnu. Neboť teď už přece nešlo o zásady, o cizí právo a spravedlnost — šlo o britské kolonie a o britské postavení ve světě. Ale opakovalo se to, co jsme viděli v Číně a ve Středomoří: Londýn nechtěl bojovat — a Hitler to věděl, právě tak jako to věděl Mussolini. Čím hlasitěji se z Německa ozývaly vyhrůžné tóny, tím traslavější byly anglické odpovědi, a byla to zase ta stará imperialistická garda, která troubila na ústup: pravé křídlo konzervativní strany se usnášelo na resolucích, které vypadaly, jako by je byla koncipovala Wilhelmstrasse, Rothermeere, který volal v době okupace Poruří: „Klobouk dolů před Francií!“ smekal teď před Německem a nabízel mu vedle starých ztracených afrických kolonií ještě půl Evropy a celé Rusko, Garvin vymýšlel složité teo-

rie o německém Lebensraum. Velká Británie byla na ústupu, a s ní ustupovalo i všechno právo, které si Evropa vydobyla a všechen její řád. A s upadáním britského vlivu mizela pomalu naděje, že se podaří zastavit anarchisaci rozvráceného světa a mizela naděje, že se podaří udržet mír.

A tak se dostáváme k onomu bodu, v němž se britský lev, kterého zahnali do slepé uličky, konečně otáčí a staví čelem k nepříteli. Dynamické síly se přenáší do Španělska a do Střední Evropy, ale pole jejich působnosti není už volné, protože britský ústup je zastaven. A to je poslední fáze britské politiky, cesta, po níž se John Bull vrátil k evropské spolupráci.

E. J. Young:

Proč se Eduard VIII. zřekl trůnu?

Některé mezinárodní události jsou stavěny do pravého světla teprve dávno potom, když už přestaly vzbuzovat rozruch. Tato kapitola z knihy amerického korespondenta Eug. J. Younga („Looking behind the censorships“), přináší překvapivě nová fakta o abdikaci anglického krále Eduarda VIII.

Budu králem,“ informoval Eduard VIII. své přátele, když se rozhodl vstoupit na trůn po smrti svého otce. Měl silnou vůli, mnoho vnitřního neklidu a netrpělivě snášel nátlaky a omezování vlastní vůle, scházelo mu však to, čemu se říká „constitutional-mindness“, smysl pro zachování ústavy, již měl v tak dokonalé míře Jiří V., a jehož je třeba k plnění nepsaných anglických zákonů, podle nichž nesmí panovník učinit nic, o čem se dříve neporadil se svými ministry odpovědnými parlamentu. Měl spíše sklon následovat příkladu svého děda, Eduarda VII., který hrál velkou úlohu v zahraniční politice, a své babičky Viktorie, jež často prosazovala vlastní vůli v domácích a zahraničních věcech.

Germanofilské sklony královy.

Stalo se, že se Eduard objevil na scéně v době, kdy Velká Británie byla nucena dělat kritická rozhodnutí, která se týkala bezpečnosti a budoucnosti národa a říše. Stalo se také, že se jeho názory valně lišily od názorů vlády. Vláda se rozhodla, že musí bojovat proti nacismu a italskému fašismu, pokud možno, společně s demokratickými mocnostmi světa, a hlavně v úzké dohodě s Francií. Ministerský předseda Baldwin prohlásil, že příští hranice Anglie je Rýn. Eduard se však přikláněl k Německu. Chtěl smíření s touto zemí a dal na srozuměnou, že si přeje politiky, která by zavedla Anglii do politické fronty proti komunismu a radikalismu.

Abychom popsali tuto situaci, odložíme všechen romantismus, jenž doprovázel Eduardovo zřeknutí se trůnu. Všechno, o čem tu budeme psát, bylo zaznamenáno spolehlivými dopisovateli, bylo to však zaobaleno do historek o lásce, kdežto důležitá fakta byla dovedně zatajována, protože si toho oficiální Anglie přála.

Eduard sám nikdy nemluvil o tom, proč sympatizuje s Německem. Jeho důvodům je však snadno porozumět. Ostatně nikterak ho nediskreditují. Podědil po svém otci hlubokou nenávisť a nedůvěru ke komunistům. Jiří V. nikdy se netajil ve svém kruhu, kterak se ho dotklo zavraždění ruské carské rodiny a jejich příbuzných, a jak se dívá na útoky komunismu na královský systém. Jeho názory sdílel dvůr a většina britských toryů.

Ať byly Eduardovi důvody jakékoli, ukázal zřetelně svůj sklon k Německu ještě než nasedl na trůn. Byl pro to, aby došlo k smíření, jehož prostředníky měly být organisace vyloužených vojáků obou zemí. Zařídil, aby byli do Anglie pozváni členové staré německé armády, a měl k nim proslov, v němž je žádal o přátelství. Přál také myšlence, aby britští válečníci oplatili návštěvu. Když se stal králem, podporoval dále tyto snahy. Také při své první diplomatické recepci podal dramatický důkaz svých náklonností. Pozdravil německého vyslance s velikou srdečností, vzal si ho stranou a dlouho s ním rozmlouval. Francouzského vyslance přijal formálně a pak ho téměř ignoroval. Londýn druhého dne žasl nad tímto otevřeným projevem přízně. Později, když se Eduard vzdal vlády, žasl ještě víc; král vyšel ze své samoty, vykonal dramatickou návštěvu v Německu a dokonce tam pozdravoval nacistickým pozdravem.

Po jeho nastoupení udály se v britské i zahraniční politice podivné věci. Nebyl v dobrém poměru s většinou členů královské rodiny, s církvemi, ani s většinou vlády, protože se veřejně stýkal s paní Simpsonovou, a jsou doklady, že se mu nelíbilo, že zasahuje do jeho osobních záležitostí. Okolnostmi se začaly zabývat vlivné politické a společenské osobnosti a utvořila se klika známá jako „královi přátelé“. Byli do ni zahrnuti paní Simpsonová a veselí královi společníci, s nimiž Eduard velmi rád pobýval.

Markýz Londonderry.

Skupinu vedl nakonec markýz Londonderry, bohatý seвероírský peer, a jeho chytrá žena, která si pomocí svých společenských recepcí získala vlivné místo. Markýz byl nejen germanofil, ale pro přízeň k Reichu dostal se do sporu s Baldwinem a vládou. Až do konce roku 1935 zastával vysoké úřady, až do doby, kdy se nepohodl s členy kabinetu o vojenské letectví a jiné věci; nato ho Baldwin zbavil úřadu. Rozhodl se k tomu hlavně asi také proto, že markýz Londonderry přál Německu.

Kruh Londonderryův napadl Baldwina, a spor se tak prohloubil, že v listopadu 1935 odmítl ministerský předseda zúčastnit se recepce lady Londonderryové, kterou pořádala obyčejně v předvečer, než se sešel parlament. K recepci tehdy nedošlo.

Král otevřeně uznával Londonderryho jako svého oblíbeného poradce. Neseděl na trůně ještě ani dva týdny, když byl markýz poslán na tři neděle (v únoru 1936) na návštěvu do Německa. Vzniklo domnění, že zastupuje krále nezávisle na Foreign Office, a vláda byla vzrušena. Berlín přijal Londonderryho vážně a prokazoval mu nejvyšší pozornosti. Došlo k poradám s Neurathem, ministrem zahraničních věcí, Göringem a Hitlerem. Londonderry se vrátil do Anglie ujištěn, že nemá Německo úmyslů proti Anglii ani Francii, a dal slib, že bude agitovat spolu s královskou skupinou pro shodu s Německem.

V té době snažil se londýnský Foreign Office, s Edenem v čele, přimět Německo k rozhodnému prohlášení, na základě jakých podmínek zúčastnilo by se západní smlouvy o obecném odzbrojení, z něhož by ovšem nebyla vyloučena Francie. Berlín hrál si s odpovědí na Edenův dotazník, což se vykládalo tím, že Londonderry ujistil Německo o „králových přátelích“ a o tom, co dělají.

Ribbentrop v Berlíně.

V květnu přál si Hitler přejít Edena při svém vyjednávání s Foreign Office. V takovýchto věcech jednal jeho jménem Joachim von Ribbentrop. Byl poslán do Londýna, aby zahájil jednání. Vláda ho přijala co nejchladněji a dala mu na

srozuměnou, že by jí bylo milejší jednat o těchto záležitostech oficiálními diplomatickými cestami. Nato navštívil von Ribbentrop Londonderryho na jeho zámku v Irsku. Britský tisk psal o tom jen velmi zdrženlivě, ale „S u n d a y R e f e r e e“ psal, že Hitlerův vyslanec přinesl Londonderrymu řadu návrhů v naději, že markýzovi přátelé v kabinetě budou nutit vládu, aby se rozhodla k smlouvě o vzájemné pomoci, jíž by se Německo zaručilo Anglii za západní země a Středozevní moře a Anglie Německu za volnou ruku na východě.

Ribbentrop se vrátil do Berlína agitovat pro tento návrh, a přes to, že se vláda mračila, byl příznivě přijat stranou „královských přátel“, která ho ve věci povzbudila.

Když 12. srpna 1936 zemřel vyslanec Hoesch, Hitler se znovu pokusil umístit v Londýně svého zvláštního vyslance. Bylo pomýšleno na to, aby byl podán zákon, podle kterého by Ribbentrop mohl zastupovat osobně Hitlera. V této funkci by pak byl mohl jednat přímo s králem. Britská vláda však znovu projevila přání jednat raději s oficiálním vyslancem, za kterým by stál berlínský Foreign Office. Ribbentrop se tedy stal oficiálním vyslancem. Nebyl u vlády oblíben, ale „královi přátelé“ ho znovu nadšeně přijali. Byl obviněn, že zřizuje fašistické organizace, ale králova klika se za něho postavila. Vzala pod ochranu sira Oswalda Mosleyho, který se procházel se svými fašisty po celé Anglii, a tato ochrana byla tak silná, že se vláda ani nepokoušela nebo neodvážila se pokoušet o to, aby hnutí zastavila, dokud král seděl na trůně.

P a n í S i m p s o n o v á .

Zde pokládám za nutné napsat něco o záležitosti paní Simpsonové. Dělam to jen proto, že tehdejší paní Warfieldová cítila krátce před svým manželstvím potřebu o tom promluvit. Po abdikaci rozšířily se pověsti, že se paní Simpsonová dostala pod vliv Německa, a že dokonce veřejně informovala Ribbentropa o králově stanovisku a leccems jiném. Některá z těchto obvinění byla uváděna ve francouzských novinách, v londýnských a jiných. Tyto zprávy byly tak časté, že paní Warfieldová naléhala, aby se na ně odpovědělo. 30. května 1937 dovolila Heleně Normantonové, své vzdálené příbuzné, dopisovatelce severoamerického spolku novinářů, aby uveřejnila toto prohlášení:

„Francouzské noviny přinesly před několika měsíci zprávu, že paní Warfieldová byla vyvolena za nástroj, aby v případě její korunovace za anglickou královnu, bylo nastoleno Hitlerovo Německo v Paláci Svatého Jakuba.“

„Populární britský týdeník opsal to těmito slovy: „Hitlerismus utrpěl největší ránu, když se Anglie a britská říše rozloučily s jedním králem a loyálně uznaly druhého.“

„Všechny tyto pověsti se zakládají na neodůvodněné historii, že paní Wallis Warfieldová byla častým hostem ve společnosti u německého vyslance Joachima von Ribbentropa a jeho družiny.“

Paní Warfieldová řekla: „Nepamatuji se, že jsem byla ve společnosti pana von Ribbentropa víc než jednou nebo dvakrát. Nikdy jsem s ním nebyla samotna a nikdy jsem s ním nemluvila víc než několik společenských slov. O politiku jsem se vůbec nezajímala.“

K r á l j d e s v ý m i c e s t a m i .

Od tohoto pozadí vraťme se k bouři, která se strhla nad hlavou Eduardovou 3. prosince 1936, když ho navštívil durhamský biskup, a kdy se záležitost s paní Simpsonovou dostala do novin a na veřejnost a byla přetřásána až do chvíle, kdy se král vzdal trůnu. Toto drama má však ještě jinou stránku. Šest dní před tím, než s králem mluvil biskup, dostala se vláda, podporována parlamentem, s monarchií do sporu ústavního. V tomto sporu hrál případ paní Simpsonové jen podružnou roli.

Eduard udělal něco, co přesvědčilo kabinet a politické vůdce země, že má úmysly jít za svými idejemi bez ohledu na ústavní rádce. 17. listopadu vydal se na cestu do „černé oblasti“ Jižního Walesu. Tam měli problém, který působil vládě mnoho starostí. Dolování utrpělo velkou škodu a některé průmysly této oblasti se doslova zhroutily, takže desetitisíce horníků a jejich rodin žily v nejhroznější chudobě. Labour party a Liberal party použily této situace, aby zaútočily na konzervativce, a politická situace byla velmi napiatá.

Král podnikl cestu bez porady s ministerstvem. Během cesty slíbil, že se něco udělá, aby bylo lidu uleveno, a naznačil, že to udělá on. Toto prohlášení bylo vysvětlováno jako útok proti vládě. „New York Times“ tehdy psaly:

„Je známo, že Neville Chamberlain, kancléř pokladu a pravděpodobně příští ministerský předseda, je rozzloben pro publicitu, které se dostalo waleské cestě, jež ukázala, že král vyjadřuje své vlastní mínění proti kabinetu, jemuž se nedostává dobré vůle. Politikové by si mohli uspořít práci (v případě pí Simpsonové), kdyby byli věděli, že dojde k waleské návštěvě králově a náladě, která po ní zbyla. Jeho přátelství s paní Simpsonovou se jim jen nelíbilo, ale tato návštěva vyvolalo jejich hněv Dotklo se jich na nejcitlivějším místě, že byla waleská bída vystavována po celém světě, a nebylo jim milé, že bude nyní král pokládán za člověka s vřelým srdcem, který chce, aby byla ve věci zjednána náprava, kdežto oni že jsou bojácní reakcionáři.“

Vláda tehdy nic nepodnikla, ale waleský případ stal se na přístě vážným faktorem v jednání, které nastalo, když mezinárodní situace dospěla kritického bodu.

K zřejmému znamení, že londýnské autority jsou znepokojeny obratem, který nastal ve španělské záležitosti, došlo 20. listopadu. Tehdy mluvil Eden o rychlém zbrojení Anglie a vyřkl tato významná slova: „Snad se budete ptát, k jakému účelu bude těchto zbraní použito. Dovolte znovu, abych zde ujasnil naše postavení . . . Mohlo by jich být, a kdyby toho situace vyžadovala, bylo by jich použito na obranu Belgie a Francie proti nevyvolanému útoku.“ Tento výrok byl vykládán jako jasné varování Německa, aby nezacházelo příliš daleko v ohrožování Francie španělskou intervencí.

Šest dní potom vyvinul se řetěz událostí, které nemají sobě rovných v dějinách britské politiky. Začalo to spěšnou návštěvou belgického ministerského předsedy van Zeelanda. Přiletěl sám do Londýna, nesa poselství tak závažné, že nedůvěřoval svěřit je do rukou nikoho jiného. Došla ho od jeho tajné služby v Berlíně informace, že se Hitler rozhodl poslat do Španělska armádu. Že se Hitlerovi dostalo informace z nejvyšší strany, že by se Anglie nezúčastnila války ve Španělsku. A že Hitler je rozhodnut, kdyby se Francie postavila proti plánům, proniknout do Španělska Belgií.

J e d n á s e o m o r g a n a t i c k é m s n á t k u .

V tomto okamžiku bude dobře, všimneme-li si, jak oficiálně postoupila Eduardova milostná záležitost, abychom mohli střízlivě odhadnout, jak zasáhla do toho, co se stalo pak.

Baldwin mluvil o věci s králem po prvé 20. října. Učinil tak bez dohody s kabinetem, jeho návštěva byla neoficiální, jednal jen jako „přátelský rádce“. Tou dobou řádily v americkém tisku sensační zprávy. Tou dobou také Eduard dal své ultimatum: „Ožením se s paní Simpsonovou a jsem připraven odejít.“ Baldwin však v té věci nic neudělal. Radil se jen s některými vůdci vlády a pak pět týdnů mlčel. Jak řekl: „Jen jednou a po prvé“ požádal o rozhovor.

O druhý rozhovor požádal 5. listopadu sám Eduard. Hovořili tehdy o Eduardově návrhu, aby si mohl vzít paní Simpsonovou morganaticky, a Baldwin slíbil, že návrh předloží kabinetu a ministerskému předsedovi dominií. Nebylo však

nutno, aby se to stalo ihned. Zpráva „New York Times“ o setkání Baldwina s králem pravila: „Krátký výsledek je, že cesta mezi králem a kabinetem je neschůdná. Zdá se, že nepovolí. Nikdo neví, co dělat dál. Jediná naděje ministrů je, že se král podřídí ze státních důvodů názorům kabinetu dříve než bude pozdě.“ Baldwin sám podal důkaz, že věci nechtěl nikterak upříšit, neboť když král pro něho poslal 2. prosince, nemohl podat svůj úsudek o morganatickém manželství, „protože některé dotazy, které jsem chtěl mít zodpověděny, ještě nejsou úplné.“ Stále takto ještě pochyboval o milostné záležitosti, až do noci, kdy vypukla bouře.

Krise pro Belgiu.

Když Zeeland přinesl svou senační zprávu, situace se změnila, jako když zasáhne blesk. Den stál ve znamení mimořádného spěchu, všichni londýnští ministři byli okamžitě povoláni k poradě s Baldwinem, Chamberlainem a Edenem. Ti, kteří nebyli v Londýně, byli okamžitě povoláni a musili nechat všeho, a přispěchat. Někteří měli důležité závazky, ale ty byly okamžitě zrušeny. Jakmile ministři přišli a přijeli, byli vzati do porady, která trvala dlouho do noci. Do schůze byli také povoláni předáci Labour a Liberal party, a byla jim vyložena situace. De facto došlo k velké národní poradě.

Příštího rána bylo zvláštní zasedání kabinetu. Zasedal půl druhé hodiny. Zatím co se toto dalo, na ulicích prodávali noviny s ohromnými titulky, informujícími, že došlo k velké krizi a že má tato krise co dělat se Španělskem. Na schůzi byla načrtnuta řeč, kterou měl proslovit Eden. Bylo tak na spěch, že se s ní nepočkalo do večera. Van Zeeland uspořádal na rychlo hostinu a tajemník Foreign Office vstal a řekl tuto závažnou věc: „Dovolte, abych vás znovu informoval, že nedotknutelnost Belgie je životním zájmem britského národa, a že může spoléhat na naši pomoc, kdyby se někdy stala obětí nevyvolaného útoku. Říkám tato slova po zralém uvážení, protože jsem přesvědčen, že představují vůli britského lidu. . . . Národ si musí vybrat. Bude-li musit se rozhodnout pro zbraň, shledá se, že strašlivé zbraně, které vymyslela věda, mohou být statečně použity lidmi, kteří milují svobodu a jsou odhodláni si ji uhájit.“

Významnost tohoto postupu byla pozorně opsána slovy londýnského dopisovatele „The New York Times“, Charlesem A. Seldenem:

„Tajemník Foreign Office, Eden, ujistil dnes Belgii o vojenské pomoci v případě napadení, a spojil svou řeč s varováním Německa, aby neopakovalo chybu z r. 1914, myslíc, že Anglie nebude bojovat.“

„Příčinou k varování Německa bylo to, že Joachim von Ribbentrop, německý vyslanec v Londýně, ujistil kancléře Hitlera, že se nemusí Anglie obávat. Toto ujištění již trvá delší dobu, a britská vláda je si ho vědoma, ale obzvlášť pobuřující příklad scestné informace dostal se jí do rukou teprve dnes. Pan von Ribbentrop, který jel do Berlína, využil své návštěvy, aby ujistil Hitlera, že je to z anglické strany jen bluff.“

„To bylo ovšem příliš. Ministerský předseda Baldwin svolal dnes ráno zvláštní schůzi, aby věc uvážila a aby uvážila i poměr krále k ministrům.“

„Pan von Ribbentrop zakládal svůj odhad britského mínění na tom, co mu bylo řečeno jeho zvláštními přáteli, jako na př. markýzem Londonderrym a jinými, kteří obdivují Hitlera. Není ve vládních kruzích oblíben.“

Též noci a příštího dopoledne došlo k dalším nezvyklým jednáním. Vůdci opozice v dolní sněmovně spojili se k slavnostnímu slibu, že budou stát při Baldwinově vládě ve sporu s trůnem. Londýnské „Times“ zaznamenaly toto rozhodnutí a vytiskly tato vysoce významná slova: „Dolní sněmovna nyní jistě ukáže, čeho si země v podobných časech přála, ale co jí bylo málokdy poskytnuto; totiž Státní radu,

kteřá by byla schopna ukázat svou spojenou sílu v jakékoli krizi, ku které by došlo, ať domácí nebo zahraniční.“ Dodejme, že by byla Státní rada nahradila v nutném případě krále.

Abdikace.

Tak došlo v Anglii k velkému rozhodnutí. Vyvinulo se ze strachu, že Eduardovy sympatie k Německu a ujišťování jeho přátel dodají Hitlerovi odvahy, aby začal válku, do které by byla Anglie nutně zatažena. Případ paní Simpsonové připravil znamenité pole, na němž bylo lze vybojovat bitvu. Použilo se ho strategicky k útokům na nejslabší bok panovníkův. Baldwin od začátku až dokonce ujišťoval dolní sněmovnu, že vláda nedala Eduardovi žádnou oficiální radu během kritického týdne. Objasnili, že ve svém jednání s králem byl jen „práteřským rádcem“. Jeho posice neopravňovala ho k radě panovníku v takových záležitostech. Panovník má právo vzít si kohokoli chce, a nikdo mu to nemůže zakázat.

Jediná oficiální otázka vznikla, když se Eduard ptal, smí-li se oženit s paní Simpsonovou morganatickým sňatkem, tak jako to dělají někdy panovníci v Evropě. Tato otázka byla předložena právníkům, a ti dokázali, že morganatické manželství v Anglii není platné, že morganatická manželka krále nestala by se královnou. Králova žádost, aby byl tedy utvořen zákon, který by takové manželství uznával, byl předložen vládě a zástupcům dominií. Ti prohlásili, že nezřídí takového zákona, který by zavedl do Říše kontinentální systém.

Tváří v tvář takovému oficiálnímu prohlášení vzdal se Eduard své žádosti. Jak dosvědčil ve své řeči na rozloučenou, vzdal se trůnu docela dobrovolně.

Jakou úlohu hrála při tomto rozhodnutí ústavní hádka, není ještě známo. Jednou se to dozvíme. Jisté existují deníky, které zaznamenaly vnitřní fakta. Podle britského zvyku budou však zavřeny a zapečetěny na deset nebo dvacet let — snad i na déle. Eduard však musil vědět, že kdyby byl zůstal na trůně, bylo by došlo k boji mezi kabinetem a parlamentem, a že by to bylo přineslo velký zármutek jemu a jeho vlasti. Nicméně, jda za hlasem svého srdce, zachránil svou zemi.

Změna po Eduardově odstoupení.

Když odstoupil Eduard, změnil se celý ráz britské domácí i evropské politiky. Po Eduardovi následoval Jiří VI, který nápodobil „bezpečný konstitucionalismus“ svého otce. Okamžitě se ukázalo, jaký rozdíl způsobila změna. Eduard odešel 11. prosince. Již o 13 dní později, 24. listopadu zavalal si pařížský zahraniční ministr, podporovaný londýnským, německého vyslance. Vyslanec byl vážně upozorněn, jak by se na to dívala Francie a jiné mocnosti, kdyby byly do Španělska posílány další německé posily. V tomto se Anglie spojila s Francií a silně zatlačila na Berlín, aby objasnil svou německou politiku. To vyvolalo v zápětí řadu pohnutých chůzí v Reichu, na nichž se velitelé armády a vysocí státníci radili s Hitlerem. Celá situace byla zevrubně probána. Ribbentrop byl povolán z Londýna, aby referoval o nové situaci v Anglii a jak by asi Anglie jednala.

Co asi řekl Hitlerovi, je tajemstvím, ale o čem si asi povídali, dá se soudit z toho, co následovalo. Německá válkyčtivost, která se projevovala, dokud byl králem Eduard, náhle přestala. Ke konci porad rozhodl se Hitler, že se vzdá španělských záležitostí. Tomu také slušně dostal při novoroční diplomatické recepci, kterou měl v Berlíně 11. ledna 1937. Oznámil ve své řeči, že „Německo doufá, že přispěje k uklidnění obav v nesnadných dnech Evropy.“ Vzal si francouzského vyslance stranou a oba se vzájemně ujistili, že ani

Německo ani Francie nemají v úmyslu měnit status quo ve Španělsku ani v španělském Maroku. Berlínská propagační agentura nato oznámila, že „Německo vítá všechny kroky, které pomohou uspišit vyřešení španělského problému.“ A francouzská vláda pak prohlásila, že se všechno rozřešilo k spokojenosti.

Od té chvíle se Německo mnohem méně zajímá o Španělsko. Neodvolalo sice nic z tisíců svého dělostřelectva, lektectva a jiných odborníků, kteří přišli na pomoc Frankovi, ani z letadel, která dodala. Toto všechno natropilo ještě mnoho zla a bylo příčinou stížností na německou intervenci. Také nebyla z Německa poslána žádná vojenská výprava, jako ji poslali Italové.

Všechno toto dodává pozadí zprávě v „The New York Times“ 22. října 1937. Byla poslána z Berchtesgaden, a vypravovala o Hitlerově přijetí vévody a vévodkyně z Windsoru, ke které došlo ke konci jejich dramatické a významné cesty po Německu. Zpráva pravila:

„Přesto, že všechno má dnes neformální ráz, Hitlerovi přátelé již dávno odhalili, že se skutečně velmi zajímal o vévodu z Windsoru. Sledoval každou zápletku dramatu, která vedla k abdikaci. Kdosi věrohodný tvrdí, že Hitler řekl před abdikací i po ní, že by jí byl mohl zabránit, kdyby se mu bylo dostalo jen jediné hodiny rozhovoru s Eduardem VIII. Zdá se, že myslí, že Eduard měl odpovědnost nejen k Anglii, ale i k celé Evropě, ale že si této zodpovědnosti nebyl plně vědom.“

„Není pochyby o tom, že Hitler, tak jako německý zahraniční úřad, pokládali abdikaci za vážnou úhonu německým zájmům.“

Literatura a umění

Jules Romains:

Chvála mezinárodnosti

(Proneseno jako úvodní řeč ke kongresu Penklubu v Praze.)

Náš kongres se koná... Pronesena v červnu 1938, nabývá tato věta na určité výmluvnosti. Ani v naší době není to vždy zlo, k němuž dochází. Umějme se z toho těšiti. Spokojíme se s tím, že si vyvoláme představu, kde bychom naopak mohli býti, my i ostatní, a s jakými věcmi mezi námi. Ale my jsme se sešli v této síni. Neočekávejme více, než že můžeme říci, že náš 16. kongres znamená úspěch.

Ale jestliže ke zlu nedošlo, jestliže bouře nevypukla, znamená to, že již není třeba se zla obávat, že bouře byla rozehnána a že můžeme již svobodně vydechnout? Bohužel, ne! Dalo by se věřit, že stylem naší doby je oddalovati nebo zmenšovati katastrofu. Naše doba připomíná neurasthenického kata, který měl dobrou vůli začít. Čistí si ostří před očima své oběti, leští je a zavěšuje. Oběť čeká již jen na okamžik, kdy její tělo padne, kdy spustí spoušť. A pak nic. Kat změnil úmysl. Kyne oběti rukou, jako by chtěl říci: „Neznelidňujte se pro to. Nebude to hned. Něco nefunguje v mechanismu. Máte ještě habaděj času k vykouření dvou cigaret... Možná, i tří...“

Připomeňte si naše rozpoložení myslí v roce 1936 v Buenos Aires. Válka ve Španělsku právě začínala. Kdo by si byl mezi námi řekl: „Tato válka ideologických vášní má věru všechny předpoklady pro to, aby zapálila v Evropě, ba v celém světě. V každém případě budeme brzy vědět, na čem jsme.“ Že by tato válka mohla trvat ještě po roce, aniž by byla zapálila ještě

svět, to bylo mimo úvahy. Kdyby nám byl tehdy nějaký jasnovidce řekl, že nás vidí, jak zahajujeme svůj kongres v červnu 1928 v mírové síni uprostřed lidí, přišlých ze všech zemí, byli bychom zvolali: „To jenom proto, že tato hrozná španělská válka zatím bude již dávno starou historií.“ A jistě by v nás nebylo takového sadismu, abychom si dovedli představit, že mezitím ještě vznikne ohromná válka v Číně.

Jsem velmi dalek toho, abych si nevážil odkladů. Prosim, naopak, dobu, aby nám povolila další a další odklady. Bude to patrně od jednoho odkladu k druhému, než se nám podaří vyváznout z nebezpečí. Přiznejte ovšem, že je to vyčerpávající pro citlivé lidi.

A pak je tu ještě jiná nevýhoda. Nejsme připraveni dosud na to, abychom tento druh odkladů jak náleží využítkovali. Dějiny, naše nedávné dějiny, ty, které nám dávají kolektivní zkušenost, nás tomu nenaučily. Naučily nás na příklad definici o přechodných krisích, kdy po dešti vychází slunce a kdy po každém velkém otřesu nebo po každé velké nesnazi se civilizace znovu nalezne a naopak, že se jí potom vede i poněkud lépe. Snažíme se věřiti, že, když unikneme oné a později další katastrofě pomocí náhody, jistě se dožijeme klidného období. To vše nás nutí, abychom využítkovávali odkladů usilovně, vytrvale, prozíravě a uvážlivě.

Je tomu šest týdnů, kdy jsem se vracel z dlouhé cesty Evropou, cesty, během níž jsem měl potěšení setkat se s mnohými z vás. Ve vlaku, kterým jsem se vracel, četl jsem pozoruhodné dílo, napsané již před válkou a vydané hned po ní, dílo, které jsem znal jenom podle jména: „Konec světa antického a počátky středověku“ od Ferdinanda Lota. Toto dílo mě naučilo věru mnoha věcem. Ukazuje nám nejen, že civilizace je smrtelná, což jsme vždy věděli, nýbrž že ponechává nepozorovatelně vyvíjeti se vnitřní vleklé nemoci s přechodnými náhlými zhoršeními i zlepšeními; zhoršeními, které současníci považují za přechodné krise, jichž omezené trvání je uklidňuje; zatím co ve skutečnosti jde o trvalý ústup k smrti. Autor nám popisuje zjevy málo známé: na příkrisi veřejných financí a měny ze zlaté doby římského císařství, nebo spíše to, co lidé toho století považovali za krisi. Krise rozřešení se stala chronickým zlem, které se zhoršovalo během dalších tří století, trpíc pokračujícími úbytěmi měny, zavinující snížování, zředování a konečně zmizení kovových peněz, nemožnost, aby soukromníci mohli platit své nákupy, stát pak své zaměstnání a vojsko až do té míry, že bylo třeba znovu zavést směnný obchod zboží za zboží, od kterého lidstvo upustilo již od dob předhistorických. Autor nám ukazuje ještě jiné a zajímavé věci, více méně spojené s dobou předchozí; zmenšení obchodů mezi zeměmi, omezení výměn, ústup průmyslu; tedy nic z toho, čemu nás učily věřiti tradiční obrazy „římské dekadence“, hnilobu, zaviněnou výstřelky bohatství, nýbrž naopak hlízu, rozrostlou ochuzením; snahu zemí, uzavřítí se samy v sobě; provincie, města i velká zemědělská vlastnictví, žijící v uzavřených celcích; zastavení vzrůstu a později rychlé zmenšování měst, z nichž některá klesla z 80.000 na 15.000 obyvatel; nejen odklon od veřejných svobod, ale i od základních svobod individua, jako jsou právo na volbu povolání, či jeho změnu, právo na změnu obyvatel; objevování se otrokářství — méně podle jména — v samém středu bývalých svobodných lidí; vzrůst etatismu, současně persekujícího, bezmocného a šlícího; a to vše nebylo vůbec způsobeno, jak bylo až přespřilíží říkáno, tlakem nebo hrozbou barbarského

světa; právě naopak. Vše to přicházelo z vnitřku, ale podporovalo onu hrozbu, vyvolávalo onen tlak a ničilo onen odpor, jaký dobře zabezpečená civilisace by mohla snadno klásti.

A jak je přirozeno, ušlechtilé živly civilisace, literatura, věda, filosofie, umění, neubránily se tomu, aby nebyly dotčeny v základu pochodem této obecné sklerosy; zdravý duch platil za chyby, jež pomáhal páchat, nebo alespoň za chyby, které páchat nechal.

Nezneužívejme srovnávání. Máme však věru právo se tázati, zdali, zatím co usilovně věříme v krizi sice divokou, ale omezeného trvání, z níž se snažíme uniknouti odklady před hromadnou katastrofou, nejsme již na začátku údobí pozvolného úpadku nebo ještě spíše, zdali nenecháváme ustalovati se údobí postupného a nedefinovatelného úpadku, ponechávající společností, jichž tvoříme součást, činiti opatření stále a stále četnější a stále a stále závažnější, která se s počátku jeví jako dočasná a jedině ospravedlnitelná nutnostmi za údobí krise, která však ve skutečnosti mají za výsledek hluboké vkořenění této krise a její proměnu v nemoc, která pomalu degraduje celou civilizaci. Zvláště já mám právo se tak tázati při návratu z oné cesty, na níž jsem právě zjistil na stech příznačných zjevch, že od deseti let všechno to, co se dotýká společného života v Evropě, vztahů mezi národy, jejich prostředků, dopravy a výměny, individuí, ideí, zboží, nepřestává státi se stále obtížnějším, zavalenějším překážkami, nepoužitelnějším; a to vše je v přímém důsledku opatření určených sloužiti za lék.

Neboť nemyíme se o tom: Celá civilizace byla zjevem mezinárodním — na všech stupních jednotlivých epoch. Civilisace antická byla zjevem mezinárodním a imperium obcí národů. Vidíme právě, že smrtelnou nemocí antického světa byla, ne jak příliš často bylo opakováno, horečka, způsobená nárázem barbarského světa, nýbrž vnitřní zlo, zpomalení, postupné ubývání vztahů mezi jednotlivými částmi, sklerosa přesně toho, co život měl v sobě mezinárodního. Řekněme tedy, že nám nestačí k záchraně naší civilizace oddáliti od lhůhy ke lhůtě hromadnou katastrofu — když při tom připouštíme katastrofy částečné —; jestliže neprofitujeme energicky z oněch lhůt, které nám takto poskytl osud k tomu, abychom zastavili, pokud je ještě čas, zlo úpadku, které se nám ustaluje před očima našeho světa a které je především úbytěmi styků všeho druhu, z nichž je stvořena existence naší obce mezinárodní.

Divil jsem se intelektuálům, spisovatelům, kteří se lehce usmívali nad tím, co bylo nazýváno úpadkem Společnosti národů a co je ve skutečnosti velmi vážnou krizí tohoto organismu. Což nevidí tito nešťastníci, že měli právo i povinnost práti si Společnost národů lépe vybudovanou, zároveň i universálnější i lépe rozdělenou, zabezpečnější a spravedlivější a vybavenou daleko větší skutečnou autoritou; a že tím, když aplaudovali zničení oné, která existuje, se oddávali radosti divochů, tančících nad ruinami města?

Právě tak není zapotřebí býti katolíkem a věřícím k tomu, aby se pochopilo, že náhlé zničení katolické církve v tomto okamžiku by bylo velkým neštěstím, zrušilo by rázem všechny druhy morálních i citových svazků, které trvají ještě mezi národy; a že v den, kdy by v Římě

nebyl již pastýř, aby mohl být slyšen svým vesmírným stádem, by získal jediný režim, a to režim stád, sehnáních mezi ostatními dráty, kolem nichž by pobíhali hlídací psi.

Proto také v zuřivosti partikularismu, přehrad, jež se zmocnily naší doby, by měli lidé, starostliví o lidskou budoucnost, míti za devisu: „Vše, co je mezinárodní, je naše.“ A proto také morální odpovědnost našeho sdružení P. E. N. tolik vzrostla. Jsme často obviňováni, že děláme politiku. Jaká prostoduchost! Nebo jaké pokrytectví! Nepřejeme si ničeho tak, jako dáti pokoj politice, ovšem za podmíněk, že politika dá pokoj nám. Žádáti však po nás, abychom nepozorovali nesmírné a nesčetné důsledky, kterými ohrožují naše nejdražší a nejvznešenější práva, znamená chtít, abychom byli stupidnějšími a slepějšími. Připouštíme, že nám nepřísluší posuzovati způsob, jakým se staly nedávné územní změny; nechybí mezi námi ani těch, kteří, zapomínajíce na politické zájmy svých vlastních zemí, shledávají zcela přirozeným, že jeden národ je slepě poslušen hlasu svého původu. Ale nemůžeme pokládati za věc výtečnou, že přítel a druh jeden z nejdražších, bývalý předseda Pen-klubu rakouského, Raul Auernheimer, byl vsazen do koncentračního tábora a že Zikmund Freud následoval Thomase Manna na cestě do vyhnanství.

O naší dnešní přítomnosti v tomto městě není třeba připomínati, že bylo rozhodnuto dávno před tím, než se Praha stala jedním z velmi citlivých bodů světa. Jsme natolik vzdáleni záliby pro okázalé manifestace a pro vše to, co by se mohlo podobati provokaci, že bychom byli váhali, máme-li zvolit schválně Prahu, kdyby se o tom bylo rozhodovalo teprve začátkem tohoto roku. Ale to nám dává právo právě dnes k prohlášení, že aniž jsme o tuto shodu okolností usilovali, nebo ji předvídali, přijímáme ji z plna srdce. Není třeba obav. My sem nepřineseme ani nejmenší stopu zápalné nebo výbušné látky. Jestliže naši přátelé Češi v rozhovorech, které budeme míti s nimi, nás vyzvou jedny i druhé, abychom jim svobodně svěřili své city, jsem si téměř jist, že obdrží jen rady k uklidnění na dlouhou dobu. My jim neřekneme — jestliže nám to dovolí a jestliže nás k tomu vyzvou — ani: „Buďte nesmiřitelní,“ ani „buďte zbabělí“. Nýbrž buďte moudří, umírnění a zcela opření o dobré svědomí; spravedliví až do velkodušnosti. Střežte se nešikovnosti, samozřejmě; ale střežte se právě tak přehnané obratnosti; oné přehnané obratnosti, která od několika let napáchala již tolik zla zde i onde a pomáhala dokončiti zkázu toho, co nám zůstalo z mezinárodní morality, ze vzájemné důvěry mezi národy. Budete-li zároveň rozumní, pevní a loyální, získáte respekt partnera i proti jeho vůli, a pochvalu celého širého světa, který není ještě mrtvou písmenou.“

Oplátkou byli bychom velmi hrdi, kdybychom se směli domnívat, že naše přítomnost, draží přátelé Čechoslováci, vám je v tomto okamžiku ať sebemenším posílením a že vám dává pocítovati, že svět je velmi pozorný k vaší situaci a nijak náchylný k sklonění se před zřejmou a brutální křivdou, jež by vám byla učiněna přes všechny oběti, které byste vy sami chtěli přinést ve prospěch práva bližního a ducha spravedlnosti. A byli bychom ještě šťastnější, kdybychom následkem toho mohli spojit v našich vzpomínkách na slavnosti tohoto kongresu, za něž vám již předem co nejsrdečněji děkujeme i vzpomínky na dvacáté výročí vašeho státu, jehož zakladatel, slavný prezident Masaryk, byl vzdělánec svě-

tové třídy, jehož nynější vůdce, slavný prezident Beneš, je mužem obzvláště nám drahým jednak proto, že je dáv-
ným osobním přítelem mnohého z nás, jednak proto, že
naše federace si klade za velkou čest, počítati ho mezi
své členy; a kdyby se k tomu konečně i připojila myšlen-
ka, že od tohoto okamžiku zde v tomto krásném červnu
1938 započala pro Československo nová éra klidné
prosperity.

věda a práce

Ing. Kurt Doberer:

Vojáci ve vzdušném moři

Trvá-li ještě spor o to, bude-li v příští pozemní válce hlavní
základnou válečného potenciálu člověk nebo stroj, je pro
válku ve vzduchu věc rozhodnuta. Ve vzdušném moři zvítězí
lepší stroje, protože lepší stroje poskytují pilotům lepší mož-
nosti vyškolení se. Prvotřídní stroje jsou nejlepší zárukou prvotřídních pilotů.

Možná, že mocnost, která má k dispozici odhodlané a chlad-
nokrevné mužstvo, ale jenom druhořadá letadla, docílí jedno-
rázových, zázračných výkonů. Ale rozhodne průměr z celko-
vého počtu všech jednotlivých výkonů. A proto je pro válku
ve vzdušném moři správné jediné heslo: prvotřídními stroji
k prvotřídním pilotům.

Hlavní základna.

Nejpřesvědčivější doklad pro skutečnost, že výroba v míru
musí být hlavní základnou válečných strojů, podává výroba
sovětských tanků. Můžeme sledovati, jak se ve světovém tisku
vede nekontrolovatelný propagační zápas mezi Německem a
Sovětským svazem o domnělý počet letadel. Tento propa-
gační boj je přirozeně nemožný tam, kde jde o housenkové
bitevní zbraně, poněvadž mírová výroba traktorů je přiroze-
nou hlavní základnou válečné výroby tanků. Už před dvěma
lety měl Sovětský svaz v zemědělství asi třicetkrát tolik trak-
torů, než Německo, a dnes má asi 450.000 traktorů. Německo
nemůže potřebovat takovou spoustu traktorů a nemůže tedy
vyrobit ani takovou spoustu tanků. Jen ta zbraň, jejíž prů-
myslová základna je vybudována v míru, nalazne snadno dost
lidí, kteří se přeškolí pro potřeby války.

Rozhodnutí závisí na zálohách.

Tento příklad nás přesvědčuje, že hlavní zárukou výteč-
ných pilotů je vlastní výborný letecký průmysl. Neváhejme
domyslet si toto poznání do nejkrajnějších důsledků. Dnes už
nikdo nevěří, že letecká válka potrvá jen tři dny a že válku
rozhodnou pumy v několika hodinách. Dlouhou válku neroz-
hodne však první garnitura, parádní sbor mírových pilotů,
nýbrž první, druhá i třetí záloha, tedy piloti, kteří nastoupí
po první garnituře.

Tato úvaha volá nezbytně po rezervách, po pilotech, kteří
by se dali snadno přeškolení a kteří by dostali první výcvik už
v míru, t. j. mimo svazek armády. Vede to k požadavku, aby-
chom měli co nejsilnější obchodní letectvo a podporovali a
propagovali letecký sport. Klasický příklad o traktoru a tanku
nás uchrání, abychom nepovažovali sportovní letectví za věc
stejně hodnoty, jako letectvo obchodní. Velká podpora ob-
chodního letectví vede sama sebou k vzrůstu sportovního le-

tectví, a iniciativa státu ve prospěch obchodního letectví pro-
spívá už nepřímou letectví sportovnímu.

Letectvo ve vnitrozemí.

Výstavba významného obchodního letectva nepřipadla by
v Československu pouze na starost státu. Letecký park Ba-
tových závodů ukazuje, že by i průmysl pochopil možnosti,
které by se vybudováním obchodního letectva vývozu ote-
vřely. Před svým obchodním letem kolem světa zdůraznil Ba-
ta, že se výcvik kádru školených pilotů, dnes tak potřebných,
může uskutečnit jen pomocí silného obchodního letectva.
Pravil:

„Vnitrozemní státy byly vždycky v nevýhodě vůči státům, leží-
cím na břehu moře. Po prvé v dějinách dává nám letadlo možnost
proniknout k oceánu, který obaluje celou zeměkouli, totiž k vzduš-
nému moři. I malá země může vyrůst ve velikou pomocí svého
letectva, jako vyrostly drobné země, ležící u moře, pomocí svých
lodí. Není důvodu, proč by měl někdo svou leteckou službu orga-
nisovati lépe, než právě my. Nikdo na světě nepotřebuje letectvo
tak nezbytně, jako právě my. Máme nejlepší piloty, jakými se
stát může vůbec pochlubit. Pravda, je jich málo, ale kde se také
mají brát, nedá-li jim nikdo příležitost, aby se osvědčili?“

Lhostejno, uznáváme-li počet letišť a letadel, který Bata
považuje za nezbytný — ale směr, kterým se Československo
musí dát už v míru, je zřejmý. Teorie o dosažení nejlepšího
válečného potenciálu výstavbou nejdůležitější válečné zbraně
pomocí analogického stroje mírové výroby — jako je tomu
v Rusku s traktorem a tankem — může se v Československu
splnit obchodním letectvem.

Zdůrazňujeme-li lepší vývozní organizaci pomocí obchod-
ního letectva, nepamínáme, že Československo musí počítati
s leteckou dopravou i v tom případě, má-li po průmyslo-
vé stránce stejnoměrně zvládnout vnitrozemí. Stát, který je
několik set kilometrů široký a přes tisíc kilometrů dlouhý,
potřebuje důkladně vybudovanou podélnou leteckou dopravu
osobní i nákladní, nechce-li se vzdáti stejnoměrného zvlád-
nutí země.

Už od mládí.

Heslem „Kraft durch Freude“ označují dnes v jisté zemi
metodu, která obratně spojit příjemné s užitečným, aby
každý občan dělal ve svém volném čase to, co je vlastně prací
přes čas pro stát.

Dnes se lidem povoluje obyčejně osm hodin práce, osm
hodin volného času a právě tolik spánku. Dosud jsme zkou-
mali jenom to, kolik lidí lze vycvičit za piloty v jejich nor-
mální pracovní době a povolání. Nepočítáme-li se spánkem
občanů, zbývá nám ještě stále osm hodin volného času. I kdy-
by bylo letectví sebe dokonalejší, bylo by možno vycvičit za
piloty z povolání jenom malý zlomek obyvatelstva.

V Německu se několikrát pokoušeli organisovat volný čas
i v tomto směru, ale ukázalo se, že výpočet ztroskotal na lid-
ském materiálu. I v totalitním Německu prošli přece všichni
dospělí občané školou demokratické výchovy. Tito lidé pro-
jevují své právo na individuální svobodu alespoň pasivním
odporem. Nikdo je nepřesvědčí, že je předletecká výchova po
povinném vojenském výcviku dalším sportovním požitkem.
Lásku a chuť k leteckému výcviku dovedli vzbudit u do-
spělých jenom v sovětském Rusku, protože tam je továrna
ochotna vzít na sebe vydání za výcvik, pro který jednotlivec
prokázal dostatečnou schopnost. Státy, které nemají takové
možnosti, jsou v letectví odkázány při takovém výcviku na
školní mládež, zejména však na vysokoškolské studentstvo.
Pro demokratické státy znamená to nebezpečí, že výcvik ob-
sáhne jen mládež určitých stavů — pro diktátorské státy je
to naopak výhoda.

Od plachtaře k vojenskému pilotu.

Mluvíce o leteckém výcviku, vyjadřovali jsme se dosud poněkud nepřesně. Předleteckou výchovou chceme totiž označit takový letecký výcvik, který předchází výcviku na letadlech s motorem a zejména na vojenských letadlech. Tento výcvik se provádí na bezmotorových letadlech, které si cvičenci staví sami ze dřeva a bez použití důležitých vojenských materiálů. Takovým způsobem lze poměrně lacino dosáhnout předpokladů pro rychlé přeškolení na válečné piloty. Ačkoli nechceme přeceňovat výcvik v plachtění, nebezpečnější je přece jenom jeho podceňování a zanedbávání. Jakou důležitost mu připisují vyspělé letecké státy, poznáme z toho, že se v Německu žádá nyní od pilotů dodatečná zkouška v plachtění.

V Třetí říši předchází mu mimoto výcvik ve stavbě leteckých modelů, který zahrnuje mládež do osmnácti let. Přihlášky přijímá sice letecká úřadovna hitlerovské mládeže, ale výběr uchazečů provádí výhradně politická kancelář této mládeže po přezkoušení světového názoru. Vybraní uchazeči, starší osmnácti let, zúčastňují se pak plachtařského výcviku v leteckém sportovním svazu.

Nikoli autoritativně, ale se stejnou láskou zabývá se tím u nás Masarykova letecká liga, která umožňuje stavbu modelů asi 50.000 žáků obecných, středních a vysokých škol. Bylo by ovšem možné vykonat velmi mnoho už na školách. Podstatnou část své práce spatřuje i Masarykova letecká liga v tom, aby soustavný výcvik byl přípravou pro konečný cíl, totiž pro výchovu pilotů na motorových letadlech. Proto se cvičí mládež starší šestnácti let, v plachtění.

Dá se plachtění použít ve válce?

Celý plachtařský výcvik slouží teď s národního hlediska přípravné výchově vojenských pilotů. Obvykle se vůbec nemyslí na to, že by bezmotorový letoun mohl sloužit jako válečný stroj. Ačkoli je tato možnost velmi nepravděpodobná, přece jen není nemožná a stojí za to, abychom jí věnovali trochu pozornosti. Zdá se, že si v Sovětském svazu slibují mnoho zejména od letounů, připojených k opravdovým vojenským letadlům. Při jednom pokusu vzalo na příklad letadlo P 5 do vleku pět bezmotorových letounů typu G 9, uvolnilo je 3150 metrů nad cílem a bezmotorové letouny kroužily pak samy, až konečně přistaly na místě určení. Vojenský význam takových cvičení pochopíme, uvážíme-li, že jsou spojena se shazováním leteckých pum a ručních granátů v malém okruhu. Ve výši 1500 metrů vykonalo již letadlo manévry s 20 připojenými bezmotorovými letouny, tedy s celým „vzdušným vlakem“, který v několika případech uletěl bez zastávky trať 1300 kilometrů. V Německu se již přihodilo dokonce velké neštěstí, když se „vzdušný vlak“ srazil s velkým bombardovacím letadlem. Při tomto manévru padlo pět letců.

Výcvik s padáky.

Tolik je jasné, že skoky s padáky neslouží jenom předletecké výchově, ale i výcviku s novou zbraní. Stačí proto, připojíme-li pouze několik poznámek, abychom věděli, jak podporují skoky s padákem předleteckou výchovu. Je sice pravda, že skok s padákem neumožňuje rozvoj vlastností, potřebných k ovládnutí motorového letadla, ale je prvním výběrem lidí pro leteckou službu. Skok je prostředkem k zjištění odvahy a rozhodnosti, k vyzkoušení srdce a nervů.

Je zajímavé, že pro první zkoušku není ani třeba seskoku. Ve francouzské škole v Pujaut měří se především tep žáků. Normální puls má 75 tepů. Překročí-li počet tepů 130 nebo klesne-li pod 75, propadl žák hned při první zkoušce. Padá-

ková věž umožňuje pak další výcvik. Má-li však být padáková věž něčím víc, než získávacím prostředkem, musí mít dobrovolní cvičenci možnost, aby na řebříčku letecké výchovy postoupili. V Sovětském svazu dávají tuto možnost ve velké míře nejrůznější kluby. Proto je tam také seskok s padáky velmi rozšířeným a oblíbeným sportem — sovětská parašutisté jsou známi všude ve světě.

Cesta a bilance.

Nyní vidíme, co potřebuje dobrý letecký sbor, má-li se v dobách nouze doplňovat stále novým a nepřeborným lidským materiálem. Především je třeba vytvořit dobrou náladu pro budoucnost letadla za války i v míru. Prostředkem může být padáková věž, která dovede zlákat i dospělé. Mládež je třeba získat pro stavbu modelů a hned potom pro plachtění. Dá se to uskutečnit v posledních ročnících středoškolské mládeže, je-li splněn základní požadavek: velké osobní a obchodní letectvo, které by vzalo do svých služeb stále další mladé lidi. Americký odhad dokazuje, že vojenské letadlo, obsazené pilotem a střelci, potřebuje v zázemí k udržování sedesáti lidí. To již naznačuje, kolik lidí by mohl domácí letecký průmysl zaměstnat, kdyby obchodní letectvo mělo jen několik tisíc strojů — Bata žádá pro budoucnost 20.000 obchodních letadel. Teprve na tomto základě klademe hlavní otázku: jaký je vlastně výcvik československých vojenských pilotů? Jaký je v porovnání s poměry v jiných zemích? Odpověď je jednoduchá, protože skutečnosti mluví samy řečí dosti jasnou.

V této souvislosti stojí za připomínku, že to byl pražský důstojník, který se již před světovou válkou pokusil zavést ve Vídni vojenské letadlo, ačkoli byl spoután provazy rakouské byrokracie. Tento kapitán Quoika, který byl učitelem na vojenské aeronautické škole ve Vídni, odjel v r. 1909 — samozřejmě na vlastní útraty — do Paříže a učil se tam létat u Blériota. Pak koupil letadlo — ovšem za vlastní peníze — a dal je dopravit do Vídně. Rakouská byrokracie dostala tím do rukou první letadlo. Zatím co stroj ležel ještě na vídeňské celnici, pokusil se kapitán Quoika rozřešit problém letiště. Domníval se, že se stavba letiště musí řídit možnostmi startu a vzdušnými proudy. Vídeňská byrokracie považovala naproti tomu za urážku, že by se měla řídit podle větru. Pro ni byly směrodatné staré osvědčené stavební a policejní předpisy. Krásné francouzské letadlo se octlo mezi koly byrokratického stroje. Pokrokový kapitán byl potrestán a jeho hangár rozbil oddíl zákopníků na padrť. Letadlo muselo být prodáno do starého železa.

Jak rychlý byl rozvoj letectví! Dnes může nadporučík Novák soutěžit s Francouzem Cavallim o dokonalé ovládnutí stíhacího letadla. Může bojovat na lepším stroji a zvítězit nad soupeři, kteří zastupují jiné státy. Víme, že Československo zvítězilo na mezinárodním leteckém meetingu v Curychu přesnou a smělou prací své stíhací letky, kterou tam vyslalo.

Stíhačky a bombardovací letadla.

Před několika lety zahájil „Goniec Warszawski“ tiskové tažení proti zvláštnímu druhu polského leteckého zbrojení. Tvrdil, že v příští válce budou hrát stíhačky v porovnání s bombardovacími letadly podřadnou úlohu. Polské letecké zbrojení, vedené generálem Rajským, dopustilo se prý těžké chyby, vydalo-li za stíhačky miliardu zlotých, zanedbavši úplně bombardovací letadla. Jsou tyto výtky polského listu oprávněné?

Teoreticky je správné, že ve vzdušné válce velmocí hraje bombardovací letadlo rozhodující úlohu a stíhačka je pouze nástrojem, který vítězství nepřítele jenom oddaluje. Ale právě proto zesílí Československo své stíhací letectvo, aniž by poměrně zanedbalo stavbu bombardovacích letadel. V spo-

jenecké soustavě převzala republika úkol zadržet útočníkův nápor. K tomu potřebuje stíhací letadla a znovu stíhací letadla. Rozhodnutí případně pak těžkým bombardovacím strojům spojenců. Sovětské Rusko má všechny výškové rekordy bombardovacích letadel s pultunovým, tunovým, dvou, pěti, desíti a třináctitunovým zatížením. Je také držitelem dálkového rekordu bombardovacích letadel, a to svými lety z Ruska do Spojených států.

Mluvíme-li o rychlých bombardovacích letadlech a o letu naslepo, dostali jsme se na pole, na kterém si může i Československo vydobýt čestné místo. Vysoká úroveň kvalifikovaných dělníků umožňuje a strategické postavení země žádá, aby se v tomto směru dostalo Československo do první řady. Pozemní organizace, letecký materiál a vycvičené mužstvo musí při letu naslepo tvořit sehraný celek. Vojenské letectvo republiky vykonalo v posledních letech i na tomto poli průkopnickou práci. Ale i tady mělo by být základem obchodní letectvo, řídicí ve vnitrozemí dopravu ve dne i v noci, za každého počasí a ovšem i v zimě. To je přirozený základ dalšího vývoje.

listárna redakce

Anglického krále na český trůn? Jste zároveň velmi pesimistický i optimistický. Příliš podceňujete rozum demokratických velmocí, myslíte-li, že zakročí teprve tehdy, „až bude hořet v jejich vlastním domě“. Pravíte, že zatím „demonstrují pro záchranu ČRS v Anglii tytéž nesměřodné živly, které demonstrovaly také proti zabrání Habeše a proti Francovi“. Nezdá se, že jste se dobře díval na události 21. května. Tehdy pro ČSR nedemonstrovaly jen nesměřodné živly, nýbrž také, jak je známo, i britský ministerský předseda a zahraniční ministr v anglické dolní sněmovně, a demonstroval také britský vyslanec v Berlíně. Jak jste to mohl přehlédnout? Zastavil jste se na pesimistickém stadiu, které u nás bylo velmi v módě před půl rokem. Ale dejme tomu, že byste měl pravdu se svým pesimismem: jak můžete pak býti najednou tak optimistický, abyste myslil, že všechno díval na události z Anglie na svůj trůn, který bychom vyhledali někde ve skladišti a chvatně oprášili? Myslíte, že Anglie, která nyní dle Vás není k ničemu ochotna, by byla ihned ochotna ke všemu jen proto, že bychom opatřili coživotní postavení jednomu z jejích vévodů? Nebo věříte, že Anglie, která podle Vás se bojí zasahovat, by takovou naši nabídku vůbec přijala? Jestliže se bojí, tedy jistě nikoliv. Pro jednoho vévodu nedala by se světová říše zatahnout do boje, kterého se jinak hrozí. Byli bychom — s anglickým králem na svém trůně — přesně tam, kde jsme nyní: Anglie by se zase svobodně rozhodovala. Časy, kdy příbuzenské otázky dynastické hrály velkou roli v mezinárodní politice, minuly. Ve světové válce válčili Hohenzollernové, donuceni svým národem, proti jiným Hohenzollernům. Hlavní věc je ovšem ta: Anglie, která by nás chtěla tak obětovat, jak se obáváte, nesvolila by ani k tomu, abychom někoho z anglické královské rodiny povolali na svůj trůn, a abychom ji tímto způsobem zapletli do nebezpečí, kterému se chce vyhnout.

Naše německé lázně. Domníváte se, milý německý čtenáři, že vojenská opatření na pohraničí přece jen ublížila Karlovým Varům a ostatním velkým lázním ve známém trojúhelníku. Dokázali jsme už sice, že toto propagační tvrzení neobstojí ale udržuje se zřejmě velmi houževnatě, a proto Vám uvádíme další důkazy, že je liché. Řekli bychom: důkazy mezinárodní, které jsme dostali bez nejmenší námahy. Víte přece, že Maďarsko je země, která je dosud s Německem ve

velmi dobrém styku, ale shoda událostí bývá někdy velmi zlomyslná: právě ve dnech, kdy byl v Maďarsku návštěvou náčelník německého generálního štábu Keitel a prohlížel si dokonce vojenská zařízení na maďarském pohraničí, vyšla statistika o letošním cizineckém ruchu v Maďarsku a o návštěvě cizinců v maďarských lázních. Pro Maďarsko, které má s devisami velké potíže, je to statistika truchlivá. Cizinecký ruch klesl nápadně a návštěva lázní zůstává daleko za loňskými výsledky. Cizinci nepřijeli, ačkoli Maďarsko neprovedlo kolem svých lázní žádná vojenská opatření a mělo ještě i tu mimořádnou výhodu, že se v Budapešti konal světový eucharistický kongres. Příčina? Anšlus a kromě toho činnost maďarských nacionálně-socialistických organizací. Samozřejmě také obavy před obraty německé politiky a nechť projíždět Německem. Sečtěte to laskavě všechno a uvidíte, kde je třeba hledat příčiny krise, která postihla tisíce lidí v Karlových Varech i v ostatních lázeňských městech. Ostatně: kdyby to nebylo smutné, museli bychom se na příklad usmívat, že v našich německých lázních neklesla jenom návštěva lidí, ale i odbyt slavné karlovarské vody. Té se přece vojsko ani nedotklo, cizina ji dostává z ohromné dálky, ale, bohužel, zařadila ji také mezi nevítané věci.

Zastavení „Rudého práva“? Schvalujete náš postoj v této věci. Musíme však svou poznámku z minulého čísla doplnit novými informacemi. „Rudé právo“ přineslo 19. června v čele první strany listu zprávu o doručení výměru o možnosti zastavení listu. Výměr ten byl vlastně překvapením jenom pro čtenáře, nebyl však překvapením pro redakci; byl totiž odpovědnému redaktoru „R. P.“ doručen již v první polovině měsíce dubna, tedy déle než dva měsíce před tím, než z toho redakce „Rudého práva“ udělala překvapující zprávu. Doručený nálezk o konfiskaci vyslovil v dubnu též možnost zastavení časopisu a sice s odůvodněním, že četná předcházející zabavení se stala pro přestupky proti § zák. na ochranu republiky, mezi jinými hlavně pro urážky prezidenta republiky a pro podněcování k trestným činům. Proti tomuto výměru „R. P.“ protestovalo a po odmítnutí námitek krajským soudem podalo stížnost vrchnímu soudu, který výměr 17. června definitivně potvrdil. „Rudé právo“ nyní využilo zdoluhavého úředního postupu a vyšlo s věcí na veřejnost teprve po dvouměsíční úspěšné zkoušce z československého vlastenectví, když již bylo tuto svou novou taktiku vydatně zinkasovalo v obecních volbách. — Tímto zjištěním skutečného stavu věci se na našem stanovisku ovšem nic nemění. Zastavení „Rudého práva“ nyní byla by krivda na listě, který v poslední době loyálně slouží ideji obrany státu.

Jen radio pomůže. Dostal jste dopis z Vídně, od přítele, který býval sociálním demokratem, není nacistou, a přece Vám píše toto:

„Was man bei uns in den Tagesblättern über die Ausschreitungen der tschechischen Soldateska gegen die Sudetendeutschen liebt, ist wohl sehr traurig. Die Sudetendeutsche Partei soll eine staunenswerte Disziplin an den Tag legen und wird dafür mit Gewehrkolben und Knüttel, in manchen Fällen sogar mit Kugeln verfolgt. Siehe den Fall in Eger. Die Tschechen bei uns, deren es genug hier gibt, werden in keiner Weise nur irgendwie behelligt, geschweige denn boykottiert, warum unterdrückt man die Deutschen in den ČSR? Warum schlägt man junge Menschen nieder, bloß weil sie weiße Strümpfe tragen, und warum läßt man die Bauern nicht ungestört ihre Aecker bebauen? Du wirst sicherlich verstehen, daß wir als Deutsche mit dem Sudetendeutschtum mitfühlen und uns die Vorfälle in der ČSR nahe gehen, umsoehr als fast alle meine Verwandten in Südmähren leben, in der Heimat meiner Eltern. Dort trauen sich die Bauern schon gar nicht mehr aufs Feld, Brücken sind mit Sprengmittel unterminiert usw.“

Kladete nám otázku, co dělá naše propaganda, jestliže Vídeňáci jsou takto informováni. Aniž bychom chtěli popírat, že naše propaganda částečně spí, nepřehlízíme obtíže, které se jí v takové věci stávají v cestu. Informovat novinářsky Vídeň nelze, poněvadž zakázat cizí časopisy je pro německý režim hračka. Německá vláda nedovolí na svém území žádnou jinou propagandu než vlastní. Tak zbývá jedině: větší aktivita našeho německého rozhlasu. Ale o tom jsme už psali kolikrát, že se nám to skoro protiví opakovat.

**Rodinné vily ze dřeva, školy, ozdravovny a veškeré dřevěné konstrukce staví
DŘEVOSTAVBY KOLOWRAT, Dianaberg-Primda • Pražská kancelář: Praha II., Národní 30 n. Telefon 32347**

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 27

Ady Endre:

OSUD MAĎARSKÉHO STROMU

V mé duši maďarského stromu listy spadávají: listnatý, kvetoucí, tak musím rájit.

Hej, hej, ze Sylvanie z hlubokých lesů krok mne vedl. Místo modliteb jsem rašil listím a prosit nedovedl.

Chřlůl jsem květi, květ v dobrém i zlém. Jiní plod již dávají, já květy hýřil jsem.

Jsem stár. A pohanský, dosud se nemodlím: nechť dští, ať k smrti jen dští maďarský květ a živa!

Z ukázek moderní maďarské poezie, otištěných v 6. čísle Kritického měsíčníku.

POZNÁMKY

Jan Bělehrádek: FILOSOFIE CELKU.

V posledních pěti, deseti letech slycháme — víc než kdykoli jindy před tím — mluvit o celkovosti, totalitě, globálnosti, integrálnosti, skladebnosti a jaké jsou ještě jiné názvy na označení toho, co se stalo středem zájmu v nové době. Ten přívál nových slov sám svědčí o tom, jak mnoho se myslitelé zajímají o celkovost věci, bytosti a jiných skutečností. Ale zároveň svědčí o tom, že tento zájem vyvěrá nezávisle hned z několika zdrojů. Byl vzbuzen ve filosofii, ve vědách přírodních i duchových, uplatňuje se v politice. Má tu všude své stránky poněkud zvláštní, avšak pro každé míří k ústřednímu bodu, kterým je zření na celek.

Tento nový proud myšlenkový nevzniká jistě náhodou. Jest v něm spatřovat reakci proti dosavadnímu způsobu myšlení, který obracel zřetel k částem, z nichž je celek složen a spokojoval se poznáním částí. Bylo a namnoze je dosud běžné, že znajíce části, trůfáme si již vsvětlení a chápatí celek.

Aby bylo jasné, co se myslí zřením na celek a co zřením na části, zastavme se poněkud u toho, jak člověk vůbec poznává skrytou podstatu všeho, s čím se setkává a co upoutává jeho zvědavost.

Základním poznávacím procesem je tu rozbor, analýza, čili, jak to nazval ne bez ironie Henri Bergson, „kouskování“ (morcelage). Člověk rozkouskoval hmotu na molekuly, molekuly na atomy, atomy na elektrony a někteří se pokoušejí drobiti i elektrony na dílce ještě menší. Tato činnost, která má obdoby ve všech oborech vědních, může být přirovnána k počínání dítěte, které chce poznat „podstatu“ hračky tím, že se podívá, jak to vypadá uvnitř a že předmět záhadý rozloží, jak nejvíce dovede. Přirovnání to není voleno náhodně. Snaha poznávat

„kouskováním“ je hluboce zakořeněná v samých základech lidské povahy a je takřka specificky lidská. Lidská duše se liší od duše ostatních tvorů mimo jiné tím, že si dovede okolní svět rozkládat na části. Neumí to hned od začátku, nýbrž je i v tom podrobena vývoji. Vzdělaný člověk je schopen analýzou „kouskovati“ i takové skutečnosti, jež unikají přímému pozorování smyslovému, tedy věci abstraktní. Dítě analyzuje svět jen velmi hrubě a učí se teprve nazírat tak, aby vidělo ve světě nějakou skladbu, strukturu.

Dík své schopnosti analytické lidský duch triumfoval především ve vědách i neústrojném světě, ve fyzice a chemii. Moderní fyzik a chemik, kteří vidí svět jako strukturu, složenou z elementárních množství energie a hmoty, z kvant a z elektronů, jsou na vrcholu této lidské možnosti. Úspěchy, kterých se tak šťastně dobraly fyzika s chemií, edly zcela logicky k zobecnění toho způsobu myšlení, jenž zde vítězil a dosud vítězí. Věřilo se, že touže cestou lze pochopit všekeren svět, tedy také život, člověka samého i s jeho oblastí duševní. Tak vznikl filosofický směr, mechanismus, jenž chce vyložit svět jako soustavu dílců, dělitelných na dílce stále menší a jednodušší, jimiž konečně dospějeme k jednotkám nejzákladnějším, ze kterých je složeno vůbec všecko. Poznavše takovou základní jednotku, poznáme prý podstatu všech věcí, celého světa i sebe samých.

Proti materialismu, jenž není než jednostranným uplatněním možnosti analytických, býval vždy odpor různé silný, různé častý a různé vyjadřovaný. Bylo totiž mnohým jasné, že takto se nám nepodaří vsvětlení svět bez zbytku. Je-li to možné — ať už zdánlivě nebo ve skutečnosti — v oblasti zjevů fyzikálních a chemických, není to možné v oblasti zjevů životních a duševních. Rekne-li nám někdo, že stůl kuchyňský je v podstatě soustavou elektronů a protonů, seskupených podle určitých pravidelných vztahů, nejen tomu budeme věřit, ale spokojíme se s tím, uznávajíc to za postačující výklad. Ale řekli-li by nám někdo, že člověk je soustava elektronů a protonů, budeme tomu sice věřit, ale takový výklad podstaty člověka nás neuspokojí. Cítíme všichni, jaký důležitý zbytek lidské bytosti takový výklad pomíjí.

Analýza bude přes to vždy základním způsobem, kterým člověk i dále bude poznávat jsoucno. Ale analýza pomocí „kouskování“, analýza jednostranná, která svádí člověka k lacinému a plochému úkoji poznávacího pudu, která pro strohy nevidí lesa a pro části celku, taková analýza nebude nikdy plodná. Proti ní

se tedy zvedá revolta a hlásá se potřeba respektovat stále celek, z něhož jsme vyšli. A protože tyto zásady platí nejen v čistě vědě, nýbrž i v tak zvaném „skutečném životě“ — a snad tu platí dokonce s větší důsazností, než v poznání vědeckém a filosofickém —, není nevhodné ukázat, jak tu souvisí věda a život.

(Z nového čísla Vědy a života.)

Dr. Eugen Červinka: „Národnostní otázka“. Autor tu podává stručnou historii českého nacionalismu, a v nejdůležitějších kapitolách své knížky dovozuje, proč máme jako suverenní národ právo upravit menšinovou otázku tak, aby nám zajišťovala naši suverenitu. Cena knížky je 3.50 Kč. Vydala Volná myšlenka.

Bohumil Markalous: „Co je umění.“ X. svazek knihovny „Abeceda Umění“, kterou vydává nakladatelství S. V. U. Mánes. Cena neoznačena.

Roztrháte si paty na Vašich punčochách, nepoužijete-li při obouvání lížky. V každé prodejně Bata jí obdržíte za Kč 1.—. Ušetříte: sebe od zlosti při každodenním obouvání, svoji obuv a hlavně paty svých punčoch. A to jistě stojí za jednu korunu! Buďte vždy správně obuti. Začátkem k tomu jest právě maličkost — ta lížka za Kč 1.—.

Nervosa je často pouze následek nepravdivé stolice. Upravte své zažívání — i když o zřejmou zácpu neběží D A R M O L E M, který můžeme dělit podle libosti a který účinkuje jako mírné projímadlo. D A R M O L obdržíte ve všech lékárnách.

Teď již neotálejte. Nyní už to nemá žádný význam, abyste si odpíral koupit lehké a vzdušné obuvi na léto. Zplášt' ne nyní, když Bata novým snížením umožňuje každému levně zásobení. To je výhoda, která přichází na samém začátku sezony a proto je všude radostně uvítána.

Heinrich Mann: DOPIS*

Československá republika v těžké době vydrží a osvědčí se. Je dobrým státem, jedním z nejlepších; jsem rádý na to, že k ní náležím jako její občan.

Jaká síla musí být živá v zemi a v lidu, když mohly udržet svobodu a demokracii, zatím co téměř celé její okolí projevilo slabost. Lidé se dnes lehce smírují s poměry, kterými by kdysi byl každý opovrhoval: s otroctvím, terorem a zblavením právu, duchových a mravních i státoobčanských. Odrava a vytrvalost naší republiky jsou tím chvalnější.

Znám původ této odravy a vytrvalosti. Dáno před dnešními nebezpečími jsem pozoroval, jak velmi je tento národ, jak velmi jsou právě široké vrstvy jeho proniknuty úctou k moci ducha. Vědí, že jejich národní probuzení bylo od počátku dílem intelektuálů. Ve své vlastní době viděli vrstevníci při práci presidenta Osvoboditele, jeho a jeho přátele, presidenta Beneše a ostatní muže ducha, kteří se stali muži činu.

To jsou humanisté, kteří dovedou jezdit na koni a udeřit, jako v nejlepších stoletích evropských dějin. Jsem na ně rád a přeji každému, sebe skromnějšímu duševnímu pracovníku stejnou hrst, a jsem si také jist, že ji má a zachová. Všichni občané republiky vědí a musí si vždy uvědomovat, že jim jedině tento stát zaručuje svobodu práce a mínění. Žítí bez nich, je smutné. Každý pohled přes hranice Vám ukazuje celou truchlost smýšlení přikázaného a slepé poslušnosti.

Jednejte tak, abyste pro vědy zůstali uchráněni této hrůzy a náslí. Vaše minulost Vás zavazuje, abyste bojovali pro svobodu svědomí jako Husité, a jejich potomky jsou také sudetští Němci. Jste všichni povinni hájiti svůj svobodný stát a jistě to učiníte.

* Přetisk z čtvrtletníku skupiny Blok U.

Sanatorium dr. Opatrný
Starý Smokovec
Telefon číslo 15
léčí plicní choroby - Morbus Basedow - Otevřeno po celý rok

Na cestách

se často změnou životosprávy porušuje zažívání. Proto nikdy nesmíte zapomenouti na toto: spolehlivé projímadlo **DARMOL**

PSACÍ STROJ S KULIČKOVÝMI LOŽISKY
LC Smith - SVĚTOVÝ ÚSPĚCH
GIBIAN A SPOL., PRAHA II., ŠTĚPÁNSKÁ 32

VZDUCH

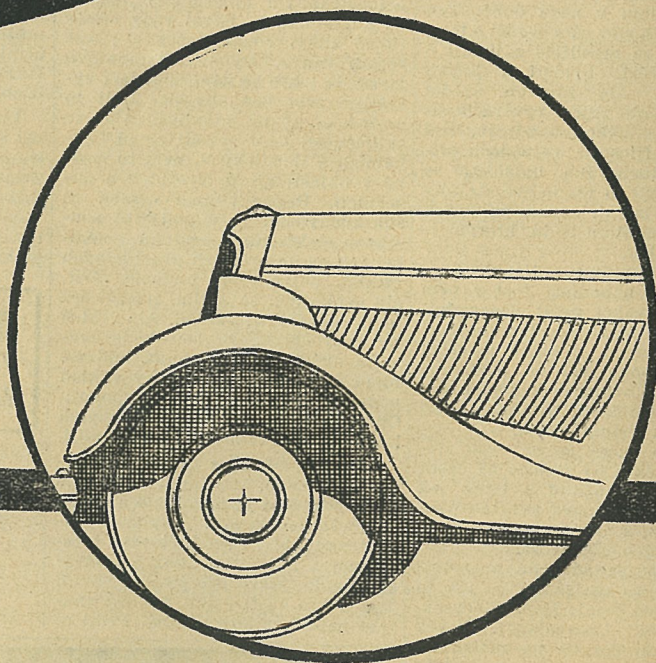
CHLADÍ

45.-

Nohy v létě potřebují vzduchu. Dejte jim tyto »vzduchem chlazené« sandály.

Jsou velmi lehké, pružné a trvanlivé. Chůze v nich je skutečným požitkem.

Rata